Слово Просвіти

Без мови немає нації!

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК

15 (1015), 11—17 квітня 2019

Рік 2019. Президент України Петро Порошенко на передовій

«Все буде Зе!шибісь!»

Михайло СОПІВНИК,
заслужений працівник культури України

Це реальний лозунг кандидата на посаду Президента України В. Зеленського із бігборда на Хрещатику. На цій же вулиці — ще один одіозний лозунг цього ж кандидата: “Ми їх зробимо разом”. Смішно, правда? А ось на перехресті доріг у районі метро “Лівобережна” вже серйозніший лозунг “Ні обіцянок, ні пробачень”.

У мене, як і в переважної більшості українців, у ці дні завжди виникали думки: чи читають люди ці дуже “смішні” заклики-обіцянки? А може, це просто за професійною інерцією пересмішника В. Зеленського, заради потіхи вчергове збиткуються над українцями? Адже в багатьох, а, можливо, і всіх трансляціях (бо з певної пори перестав дивитись на TV каналі 1+1 “Квартал 95”) лунали іноді до гидкості цинічні знущання над українцями.

Закінчення на стор. 3

ПЕРША КОНСТИТУЦІЯ — УКРАЇНСЬКА

4

ДУХОВНІ КРИНИЦІ ШЕВЧЕНКОЗНАВЦЯ

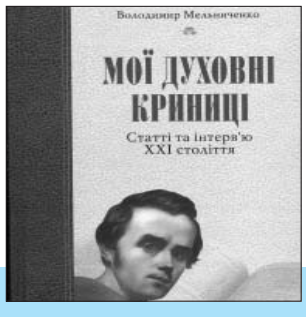

10

Українці — ми народ чи населення?

Мирослав ЛЕВИЦЬКИЙ

Інколи мені важко зрозуміти позицію Ліни Костенко, коли вона дистанціюється від політики. Поети, публіцисти, хоч як би їм нині було важко, мусять бути у перших лавах тих, хто високо тримає планку української моралі і національної свідомості. Хоч біль поетеси й мені не чужий. Мені не менше боляче від того, що жертовно сіяне слово ще не приносить очікуваного сходу. Колись це глибоко переживав великий Тарас Шевченко. У написаному ним 1849 року в Кос-Аралі вірші є слова жалю та відчаю, що кинуте ним зерно ідеї про волю ще не дає сходу: “Либонь, уже десяте літо, / Як людям дав я “Кобзаря”, / А їм неначе рот зашито, / Ніхто й не гавкне, не лайне, / Неначе й не було мене”.

Ліна Костенко в одному з віршів-звернень до народу написала: “Прости мені, мій змучений народе, // Що я мовчу. Дозволь мені мовчать! // Бо ж сієш, сієш, а воно не сходе, // І тільки змії кубляться й сичать. // Всі проти всіх, усі ні з ким не згодні. // Злість рухає людьми, але у бік безодні”.

Вона дає своє тлумачення, чому нині таке коїться у нашій Україні: “Часом мені здається, що існує якийсь мозковий центр, що працює на самоліквідацію цієї держави, навіть не так руками її ворогів, як зусиллями власних тут ідіотів...”

Нині великого поширення на Facebook набули слова, які приписують давньому китайському мислителю Сунь-Цзи: “Нехай на вулицях ворожої столиці шепочуться, що князь обкрадає народ, радники його зрадили, чиновники спилися, а вояки голодні й босі.

Нехай мешканці калічать ім’я свого князя та вимовляють його неправильно... Нехай їм за ситого життя здається, що вони голодують. Нехай заможні мешканці заздрять тим, хто в князівстві Вей пасе худобу. Розпалюйте внутрішню пожежу не вогнем, а словом, і дурні й недолугі почнуть скаржитися та проклинати свою батьківщину. І тоді ми пройдемо через відчинені ворота”.

Чи справді це “повчання” з книги “Мистецтво війни” китайського мислителя VI століття до Христа (в українському, російському та польському перекладах трактату не знайшов цитованого тексту), не так уже й суттєво. Хоч при вивченні спадщини цієї персони звернув увагу, що він навчав, аби у війні, яка є боєм на життя або смерть нації, не цуратися брехні й підступу. Проте не лише про війну він писав, а й про людську невдячність, нерозуміння того, що добре: “Чим геніальніший ваш план, тим менше людей будуть з ним згодні”.

Нині усі ми є свідками, що кремлівські безумці ведуть війну на федералізацію, а потім на ліквідацію української держави, на поступове перетворення української нації на погній “русского міра”. Ми свідки того, що багато українців не хочуть цього розуміти. Щоб розмити в людських головах розуміння істини, кремлівські пропагандисти не гребують брехнею і підступом. Не без участі “власних ідіотів”, як про безвідповідальну частину українського суспільства писала велика поетеса Ліна Костенко, у нашій оселі палає, розпалена чужим словом, внутрішня пожежа, а заражені бацилою споживацтва маси зневажають і проклинають свою батьківщину. Що таке може трапитися на 28-му році незалежності України, яка відповіла двома Майданами на кремлівського-медведчуківські намагання завести Україну в російське геополітичне стійло, не снилося у найчорніших снах.

Ще більшою несподіванкою стало те, що нинішній голова історичного Народного Руху України Віктор Кривенко, який з незрозумілих мені причин демонструє глибоке несприйняття особи Петра Порошенка, зараховує Володимира Зеленського до розряду “фантастичних патріотів”, що привіз на фронт 260 машин. Про це голова НРУ сказав у програмі “Прямий ефір” на телеканалі “Прямий” 3 квітня 2019 року. Кривенко не виключає, що НРУ підтримає Зеленського, якщо той виразно заявить про свою позицію у питанні вступу до НАТО та інтеграції з ЄС.

Закінчення на стор. 2

“Значна частина політиків, керуючись егоїстичними міркуваннями, а не національними інтересами, має народ за дурнів”.

Українці — ми народ чи населення?

Закінчення. Початок на стор. 1

І за всіма даними, він про це заявить, бо це не вплине на російськоментальну частину його виборців. Йому тепер головне відбирати голоси в україноцентричної частини суспільства. Нині вже бачимо, що керівник штабу Зеленського (але поки не він сам) робить заяви, які дублюють позицію Петра Порошенка. З уст Дмитра Разумкова ми почули, що Крим окупований, а на Донбасі Росія веде гібридну (насправді гарячу!) війну проти України. Та чого тільки не скажеш задля реалізації мети, яку українські аналітики вже назвали російським державним переворотом, замаскованим під українські демократичні вибори.

На прикладі Юлії Тимошенко світ не раз бачив, як можна виголошувати заяви, ставити підписи, а робити з точністю до навпаки. 2008 року Юлія Тимошенко поставила підпис під “заявою трьох” про приєднання України до ПДЧ. Це їй було потрібно для позитивного голосування у парламенті за її “український прорив”. І водночас вона робила все можливе, включно з заявами і в Мюнхені, і в Брюсселі, що для України більш придатна російська модель європейської безпеки.

Тому маю всі підстави припускати, що із заявами, яких від Володимира Зеленського домагається нинішній голова історичного НРУ, може бути подібна історія. Тим паче, що Україна і світ побачили, на яку пародію перетворив В. Зеленський свою ідею-провокацію зі здачею аналізів на наркотичну залежність.

У народі кажуть: довіряй, але перевіряй. Навіть народного депутата і керівника Народного Руху України. Хоч він і заявив на всю Україну, що Зеленський відвіз на фронт 260 машин (з контексту виникає, що йдеться про автомобілі), у матеріалах, якими супроводжується заклик Степана Хмари до українців підтримати на виборах кандидатуру Володимира Зеленського, сказано лише про “більше 30-ти” автомобілів, переданих ним для фронту. Хоч і ця цифра викликає сумніви. Інтернетний пошук за ключовими словами “Зеленський, автомобілі, фронт” у часовому діапазоні між 2014 роком та 31 грудня 2018 року не виявив жодних повідомлень чи статей. Дивно? Припустімо, що цифра 30, яку озвучує група підтримки Зеленського на чолі зі Степаном Хмарою, є правдивою. Звідки тоді у шанувальника “фантастичного патріота”, голови НРУ взялася цифра удесятеро більша? Це передусім зухвала демонстрація того, що значна частина політиків, керуючись егоїстичними міркуваннями, а не національними інтересами, має народ за дурнів. Це свідчення глибокої деморалізації, яка може призвести до страшних наслідків для всієї нації.

Поки Україна залишається демократичною державою, Степан Хмара має право вільно виголошувати свої заклики. Хоч у сусідній Польщі форму його випадів проти чинного президента однозначно розцінили б як зневагу до інституту глави держави. І притягнули б до відповідальності. Там випадки реального покарання за зневагу глави держави вже є. Про цей нюанс нагадую тим, хто з подиву гідною завзятістю каже, що в Україні за час президентства Петра Порошенка не було нічого доброго. Якщо Степан Хмара за всі зневажливі висловлювання на адресу Президента України (у статті 105 Конституції України сказано, що за посягання на честь і гідність Президента України винних осіб притягають до відповідальності) не покараний, то яка до біса у нас диктатура, у якій президента звинувачує Степан Хмара?

Він звертається до народу, аби той підтримав особу, яка кпинить з народу. Хвалена Хмарою особа з маніакальною впертістю відмовляється відповідати на запитання народу, проходити у незалежних лабораторіях обстеження на наркотичну залежність, надавати декларації про стан свого багатства. Нині напруження посилює те, що у мережу потрапив фрагмент інтерв’ю з артистом Зеленським (інтерв’ю він давав у час, коли не брав участі, як він те називає, у “президентському проекті”). У ньому він ледь розбірливо, захриплим голосом, хизується, що вживає наркотики і що одного “заряду” йому вистачає на цілий день. Отже, наркотичні запитання, які виникають навколо нього, — це вже не питання виборчої “технології”, а питання національної безпеки України та поваги світу до української нації. Від того залежить рівень співробітництва з Україною, а відтак рівень добробуту та безпеки українців.

Степан Хмара, керуючись ненавистю до особи Петра Порошенка, не бачить цих загроз. Проте кожен, хто реально відповідальний за долю нації і держави, не може їх ігнорувати, бо наслідки можуть бути катастрофічними. Після появи зізнання Зеленського про вживання наркотиків я дуже сумніваюся, чи відповідно до чинного закону Степан Хмара має право прославляти його, рекомендувати його українцям як “спасителя” української нації. Проте точно знаю, що, згідно з законом, народ має право знати, чому Хмара став в одну “упряжку” з одіозним Жириновським. Що їх поєднує?

Ще у часи історичної УГС (1988—90 рр.) багатьом здавалося підозрілим, що Степан Хмара не раз зчиняв бучі, погрожуючи розколом Спілки за те, що керівництво УГС відкидало його “ідею” страйків на підприємствах як форму політичної боротьби. Незабаром, уже у час першого його депутатства, у листопаді 1990 року була провокація з полковником міліції Григор’євим, у результаті якої Хмару було ув’язнено. Депутати різних рад західних областей надсилали до Києва звернення з вимогою звільнити ув’язненого парламентаря. Відряджали делегації до тодішнього керівника УРСР Леоніда Кравчука з вимогою його звільнення.

Одна з учасниць такої делегації з міста Ходорова, роздумуючи над “феноменом”, що нині Хмара й Жириновський кличуть підтримати Зеленського, сказала, що навесні 1991 року активно поширювалася думка про Хмару, що насправді він далеко не та особа, за яку себе видає...

Тоді ці слова викликали широке обурення. Проте з часом дії Степана Хмари часто змушували задумуватися над його мотивацією. Зупинюся на двох моментах. Як в Україні почала формуватися багатопартійна система з опозиційними до КПРС партіями, то відповідальні політики закликали не допустити до самовбивчого партійного роздрібнення. На початку 1990-х рр. впливовими партійними силами були УРП та ДемПУ (їх називали у народі партією політв’язнів та партією письменників). Велися розмови про їхнє об’єднання, їхні програми і цілі були майже ідентичні. Однак С. Хмара, оголосивши УРП не надто радикальною партією, розколов її, зруйнувавши таким чином ідею українського політичного об’єднання.

Навесні 1994 року Степан Хмара, керуючись особистою ненавистю до Леоніда Кравчука, демонстративно радив тодішньому кандидатові у президенти російськомовному Леоніду Кучмі (статті і світлини про це збереглися), як йому побороти чинного президента. А коли Кучма виявився не зовсім таким, як сподівалася Москва, коли він зважився, всупереч волі Москви, запросити в Україну Папу Римського Івана Павла II, в Україні виникає рух (Форум національного порятунку) на чолі з Юлею Тимошенко, що домагається імпічменту Кучмі. Звичайно, на передньому краї цього руху — Степан Хмара.

Коли нині на порядку денному стоїть вектор “Геть від Москви”, Степан Хмара стоїть на передньому краї руху, назвімо його умовно “геть Порошенка”. Він анітрохи не переймається, що наслідки зміни геополітичного вектора можуть бути катастрофічними для держави! Чи справді це лише випадковість? Нині у цьому та подібних випадках відповідають коротким словом: Думайте! Тим паче, що ми як держава стоїмо перед випробуванням людиною з реальним (заявленим в інтерв’ю!), а не сценічними наркотичним досвідом.

Виявляється, що С. Хмара не єдиний із колишніх політв’язнів, хто власну упередженість до особи Петра Порошенка ставить вище безпеки і незалежності держави. Дуже активним у тому є нинішній голова Творчого об’єднання сатириків НСПУ Григорій Гайовий. Він мені повчально радить, що не маю морального права агітувати за чинного президента, бо... І наводить низку своїх аргументів. Перш ніж їх прокоментую, мушу наголосити, що агітую не за ту чи ту особу, а за незалежну від кремлівських сатрапів державу волелюбної української нації...

Логічно, що це мали б самовіддано робити усі політв’язні. Хоч не всі з тих, хто пройшов каторгу в гулагах Росії, це роблять. Побувавши в лабетах російської каральної системи, поет-сатирик готовий відкинути курс “Геть від Москви”, аби не допустити повторного обрання Президентом України Петра Порошенка.

У цьому випадку особиста упередженість так глибоко укорінилася в душу, що він називає псевдопатріотами всіх, хто виступає за збереження політичного курсу України, що реалізується під проводом Петра Порошенка. Це дуже небезпечна упередженість, коли емоції беруть гору над почуттям національної відповідальності та над інстинктом національного самозбереження. Проте на нинішньому етапі до позиції, яку займає сатирик Григорій Гайовий, схиляються тисячі.

Через Facebook та електронну пошту я днями розповсюджував унікальне звернення одного з воїнів, захисників України — Івана Підгірного, до виборців Зеленського. Через кілька днів отримав я відповідь-докір на це звернення від депутата першого скликання (звати його Микола Іванович): “Чомусь не кричали, коли роками творилося неподобство, не творили звернень, не закликали покаятись, а тепер зняли крик”. А в приватній розмові він головний акцент робить на багатомільйонних преміях Коболєва.

Ці докори Миколи Івановича у дусі докорів сатирика Гайового. Він, дорікаючи тій частинні українського письменницького середовища, котра в особі Петра Порошенка вбачає запоруку курсу на унезалежнення від Росії, називає її глумливо “елітою” і твердить, що вона так відірвалася від народу, що не бачить, як “злодійська влада” “загнала в глухий кут усіх посполитих”. На його переконання, “питомі українці”, котрі проголосують за Петра Порошенка, “прирікають себе, по суті, на самознищення без ніякого супротиву”.

Оскільки я знаю сатирика Григорія Гайового особисто, дуже сумніваюся, що можу його у чомусь переконати. Тож не йому цей коментар адресований, а тим, хто ставить риторичне запитання: що далі робити? Не всі ж бо розуміють, що участь Володимира Зеленського у “проекті” “президентські вибори” — тест на національну адекватність українців. І аж ніяк не йде він у президенти для ощасливлення українців, для встановлення добробуту і справедливості. На жаль, 31 березня ми цей тест на адекватність провалили, чим стривожили світ.

Колишній кандидат у президенти Анатолій Гриценко після зустрічі з нинішнім кандидатом Володимиром Зеленським написав на Facebook, що останній не готовий до посади глави держави. Керуючись особистою неприязню до особи Петра Порошенка, зауважив, що Володимир Зеленський готовий вчитися.

Ми вже це проходили. Леонід Кучма хоч і мав досвід роботи на посаді директора великого заводу і на посаді керівника уряду, сам казав, що змушений був у час реального президентства вчитися бути президентом великої держави. За цю його науку Україна у мирний час платила дуже велику ціну. Передусім це — величезна корупція. І народження олігархату, з яким Україна донині не може впоратися.

Якою буде ціна науки актора, який не має ані політичного, ані дипломатичного досвіду? А на економічні справи він дивиться глибоко пародійно. Чого варта його пародія з обіцянкою “підняти” зарплату вчителів до 4 тисяч доларів?

За оцінкою експертів, у випадку перемоги Зеленського інвестори візьмуть паузу, що потягне за собою і падіння курсу гривні з усіма негативними наслідками. Прогнозую — мине небагато часу, коли президентство Порошенка згадуватимуть з ностальгією за відносно стабільними часами. Тим паче, що над головним ініціатором участі Зеленського у “проекті” “президентські вибори” Ігорем Коломойським (він в інтерв’ю Дмитру Гордону не приховував, що “веде” Зеленського до влади) починають згущуватися чорні хмари.

8 квітня 2019 року було повідомлено на сайті Радіо “Свобода”, світова преса називає Ігоря Коломойського “одним із найнебезпечніших олігархів”. Як мені повідомили з Польщі, у тамтешніх ЗМІ це була сенсація дня.

Сайт Радіо “Свобода” цитує американське інтернет-видання “The Daily Beast”, в якому вміщено матеріал “Український олігарх-мільярдер Ігор Коломойський перебуває під слідством ФБР”. У підзаголовку вказується, що Ігор Коломойський, якого звинувачували у замовленні вбивств і який, як вважають, стоїть за особою, що може виграти президентські вибори в Україні, потрапив під слідство за звинуваченнями у фінансових злочинах. Слідчі розглядають потенційні фінансові злочини, включно з відмиванням грошей, — повідомили виданню три окремі людини, ознайомлені з темою.

Джонатан Бронсон, який працював у посольстві США у Києві, а також був аналітиком із питань України, вважає, що Коломойський надзвичайно небезпечний — “один із найнебезпечніших олігархів”, тому що готовий “забруднити руки”. Коломойський, на думку Бронсона, “став одним із найперших олігархів, який почав поводитись як ватажок воєнізованої групи”.

Звичайно, що адвокат олігарха Майкл Салліван категорично заперечує твердження видання, що Коломойський відмивав кошти у США... Тому вирішальними в українській долі будуть не американські справи проти Коломойського (він як громадянин і мешканець Ізраїлю є практично недосяжним для американського правосуддя), а українська відповідальність, виявлена 21 квітня 2019 року.

Тут треба врахувати: якщо українці додумаються віддати кермо держави Володимиру Зеленському, то путінські (і не тільки) провокатори дестабілізуватимуть і дискредитуватимуть Україну на ґрунті його національності. Хоч він каже, що цей “недолік”, як називає своє єврейське походження, “займає аж 20-те місце у переліку усіх його недоліків”, проте Коломойський уже заявив, що впливатиме, аби Зеленський, у разі обрання президентом України, дотримувався шабату. І на цьому ґрунті дуже легко робити різні провокації.

Чи не дамо ми ґрунту для провокацій, які, на втіху Путіну, можуть запалити Україну, залежатиме від нашої відповідальності. Від нашої відповідальності залежатиме, чи здійсниться наша мрія про гідне європейське життя вже у найближчі роки. Чи на шляху до української мрії загубимо щонайменше одне покоління?

Після першого туру виборів я прочитав у мережі інтернет страшні, вбивчі слова: “Під впливом чужої пропаганди споживацтва ми деградуємо від гордого народу до безликого населення”. І тільки від нас залежить, чи світ надалі сприйматиме нас як здатний на великі подвиги народ, чи як не варте уваги населення, над яким можна безкарно збиткуватися. Мусимо розуміти, що у пошуках популістської ілюзії можемо втратити хоч і не солодку, але все-таки тверду реальність і надію на перспективу.

Є в українців свої порахунки з владою. З історії знаємо: там, де чужинці “приходили” владнати міжукраїнський рахунок кривд, закінчувалося втратою державності.

Невже ж Ти, хоч і замучений політичними міжусобицями політиків, проте ще волелюбний український народе, втратив розуміння, що державність і свобода є найвищими цінностями кожної вільної нації? Вірю, що не втратив, і у славі проявиш це!

Мирослав ЛЕВИЦЬКИЙ

«Все буде Зе!шибісь!»

Закінчення. Початок на стор. 1

По-перше, українська мова в цих русскоязичних КВНщиків брутально фальшивилась. По-друге, в усіх цих сценах щодо українців, державних керманичів і самої України звучала зневага, нелюбов, презирство і образа.

І до болю було мені завжди прикро, що глядачі в залі реагували сміхом і веселощами. Думалось: невже серед них немає хоч одного українця, щоб піднявся і освистав чи крикнув “ганьба!” Ну, думаю, може, на цей раз знайдеться “один козак із міліона свинопасів” (Т. Шевченко).

На жаль, мої сподівання не справдились, а на сьогодні й поготів. Невже багатьом українцям “пороблено” цим TV-ящиком, що вони так дружно проголосували в першому турі виборів на посаду Президента України за кандидата В. Зеленського?

Люди добрі!.. “Схаменіться! будьте люди, бо лихо вам буде” (Т. Шевченко). Прислухайтесь до поради-звернення нашого генія — пророка України Тараса Шевченка.

Невже такою великою і складною державою, як Україна, та ще в такий важкий час, може керувати зовсім не підготовлена людина? Чи, може, ви голосували за нього заради потіхи? Державі такі потіхи можуть дуже дорого коштувати — до крайнощів, втрати самої Держави. Ви цього хочете? Цього можуть хотіти тільки вороги. Вам що, всім набридло жити у своїй державі? Прислухайтесь ще раз до Шевченка, котрий нам заповідав, що лише “в своїй хаті своя й правда, і сила, і воля”.

Та чи гіркі уроки минувшини, як-от після героїчної переможної битви козацького війська гетьмана Івана Виговського під Конотопом 1659 року, якій 28 червня цього року мине 360 років, де вщент була розбита 100-тисячна армія московитів, і де через розбрат козацької старшини Виговський склав гетьманську булаву на користь молодого, не підготовленого до державного управління Юрія Хмельницького, сина великого Богдана, який через свою нездатність повернув в Україну москалів. Згідно з новим союзним договором з Московією, прийнятим Ю. Хмельницьким, Україна була визнана вже не як союзна держава, а як автономія у складі московського царства. Запам’ятайте, українці, що ми втратили свою державу в жовтні 1659 року, де цим договором було перекреслено всі здобутки Гетьманської держави Війська Запорозького на віки.

Хіба можна з цим гратися, веселитись сьогодні, тим паче, що в Україні знову палахкотить війна з тим же “братнім” сусідом.

Поясніть собі, будь ласка: хіба можна кому завгодно стати до керма Головнокомандувача армії, коли вона воює?

Мені важко уявити, кого Зеленський буде “робити разом”. Це він мав на увазі нас, українців, “робити”. Може, цей чоловік має на увазі “зробити” всю Україну заради своєї амбітності чи нахабства. Адже він уже раз порівняв її з публічною жінкою. І нічого, всі проковтнули. Ні преса, ні громадськість, ні влада не обурилися цим цинічним викликом.

Непокаране зло породжує ще більше зло.

А ви повірили в цю комедію і побігли на виборчі дільниці голосувати за кіношного президента.

Слава Богу, що тільки 30% голосів за цього кандидата, а не більше. Мабуть, Всевишній зглянувся над Україною, адже не всі в ній зазомбовані, і це дає нам сподівання на переосмислення своїх помилок.

На черговій нараді у Спілці офіцерів України перед першим туром, коли обговорювали кандидатури (правда, не всі 39, бо це б до ранку затягнулось), полковник Володимир Кривобок сказав: “Я не люблю Порошенка, але я дуже люблю Україну, тому голосуватиму за чинного Головнокомандувача ЗСУ Петра Порошенка”. Що тут можна додати чи відняти. Коротко і ясно, по-військовому.

Візьмімо гасло “Я люблю Україну...” і хай кожен українець і українка і прийдуть з ним на виборчі дільниці 21 квітня, на католицький Великдень, і проголосуймо так, як велить нам мудрість нашого українського народу і національна гідність. Віддаймо свій голос за Людину, котра вже зарекомендувала себе як державник, діючий у царині освіти, мови, війська, християнської віри, держави Україна.

Не допустімо до ствердження гірких слів гетьмана Івана Мазепи “През незгоду всі пропали”. Нехай заклик Т. Шевченка “Обніміться ж, брати мої. Молю Вас, благаю” буде нашим обов’язком перед нашими дітьми, внуками, перед прийдешніми поколіннями. Щоб не мучило нас потім сумління, що нічого не зробили, аби зберегти Україну. На одного Бога тоді надія. А Бог дає те, що ми зробимо.

Михайло СОПІВНИК

Марія МЕЛЬНИК,
член НСЖУ,
с. Котюжани Вінницької обл.

Є ще порох у порохівницях

Якось по радіо нашого райцентру почула розповідь Олени Миколаївни Панченко з села Котюжани про волонтерів. З радісним хвилюванням, щиросердно, як на сповіді, розповіла вона про своїх односельців, що уболівають, переймаються долею військовиків, які захищають нашу Батьківщину у війні з російськими загарбниками на Донбасі. Вона квапилась сказати добре слово про кожного котюжанівця, боялась, що забуде чиєсь ім’я у цій святій справі. Я прислухалась до її хвилювання, бо в ньому відчувала її непідкупну любов до України. Майнула втішна думка: “Ага, є ще порох у порохівницях, ще не вичерпалась сила українців!”

Я одразу зателефонувала цій неординарній жінці і запитала:

— Олено Миколаївно, чому Ви взялися за допомогу нашим військовим? Це ж не мед: збирати по людях продукти, зберігати, готувати, пакувати, вантажити — то велика відповідальність.

— Але ж нахабний окупант топчеться по українській землі, глумиться над народними святинями. Наші хлопці на передньому краї боротьби з ненависним ворогом, а ми ж за їхніми плечима, як у Бога за дверима, живемо в безпеці, спокійно спимо. То чи можемо не турбуватись про них, якщо тебе гризе сумління, що наші під обстрілами, смерть заглядає їм в очі, дражнить, замахується косою... І не відчепитись від надокучливих передбачень: що ж треба робити, як жити, щоб колись не було соромно за нас нашим дітям? Щоб ми могли чесно дивитись їм в очі, не відчуваючи провини, що не зберегли для них незалежну Україну.

О. М. Панченко не могла бути осторонь страшної війни, що впала на нашу землю, — познайомилась з небайдужими людьми, зокрема з Марією Юріївною Мельник з Мурованих Куриловець, з пораненим учасником війни на сході України Сергієм Михайловичем (позивний “Одесит”) з Вінниці, з Ігорем Тимчиною (позивний “Тім”), госпітальєром медично-добровольчого батальйону. Олена Миколаївна у захваті від цих людей: вони своєю волею, за покликом серця взялися допомагати нашим бійцям харчуванням та обладнанням. У перші дні війни волонтери не так по нитці голому на сорочку збирали, як своїм постачанням присоромили та злякали владу, бо вона ж добре знає, що голос народу — то голос Бога. Тоді керівництво держави поспішило забезпечувати ЗСУ, як годиться. У перші роки війни добровольчі батальйони та Правий сектор на передовій лінії воювали з російськими загарбниками — тоді від держави вони отримували лише зброю і обмундирування. А харчування та інше обладнання, матеріали для укріплення, щоб захиститись від обстрілів, від непогоди, — те все хлопці мали шукати. І підставляли плече волонтери, виручали у найскрутніші моменти. Підготувати провізію на передову лінію війну — то дуже морочлива справа. Відповідальна, старанна, ця жінка доскіпливо мізкувала, де взяти м’ясо, овочі — і багато чого знаходила... у себе вдома. М’ясо законсервувала з квасолею в томаті. Своїх бобових не вистачило, доводилось на базарі купувати — але наїдки вийшли смачнючі. Дочка і зять О. Панченко всяку роботу виконують швидко і досконало: на своєму городі виростили добірні овочі. У сім’ї всі люблять квашені овочі — тож загорілись привезти їх солдатам. Але як, у чому доставити цю поживу аж на Донбас? Кинулись до своїх односельців, доброзичливих і співчутливих. Один із них — голова агропідприємства “Зарічне” Василь Михайлович. Він часто повторює: “Олено Миколаївно, ти тільки скажи: чого і скільки треба, і я привезу!” І того ж дня доставив мішок борошна, крупи, цукор, картоплю, діжечки пластикові на 30—40 літрів і все необхідне для військових укріплень у землі: сокири, пилки, молотки, цвяхи, кабель, електрообладнання. Такий цей Василь Михайлович — невтомний, безперебійний, безвідмовний — і прізвище у нього підходяще: Безпрозваний. Інший підприємець — ветлікар Віктор Цимбалюк. Тим, хто турбується про бійців, ні в чому не відмовить — сам зробить. Тож на своїй вулиці організував збір продуктів для наших захисників на сході.

І ось усі клопоти, турботи волонтерів позаду: мікроавтобус, добром напакований, готовий виїхати з Вінниці на схід. Випробуваний непередбаченими перешкодами екіпаж: Марія Юріївна, Сергій Михайлович, Тимчина Ігор. З ними військовики підтримували телефонний зв’язок. Тож нетерпляче виглядали їх, потерпали, чи благополучно доберуться волонтери на передову лінію. Нарешті радісна зустріч: вітання, побратимські обійми. А Марії Юріївні не терпілось пригостити солдатів домашнім. А відкрила діжечки з квашениною — пахощі кропу, часнику, вишневого листя сп’янили хлопців. Суворі, загартовані, невибагливі солдати були розчулені: “Далекі, незнайомі мирні люди потурбувались про нас: придумали ж, наквасили овочів і привезли за тисячу кілометрів! Не забули про електричне обладнання — цінують наше служіння рідній нації. То ми не якісь безрідні, не сироти: у нас є Батьківщина, Україна. Разом з нашим народом, дасть Бог, вистоїмо...”

Наближались Різдвяні Свята. У Котюжанах усі готувались до святої вечері з 12-ти страв — і багатьох мучило сумління, що в цей час наші солдати тільки мріють про рідний дім, про домашні наїдки, а замість цього микаються на цій страшній війні, дзигонять на морозі. Як же їм допомогти? І волонтери надумали: і коляди, і гроші за них присвятити захисникам України. Ще Віфлеємська Зірка ховалася за жмутами сонячних променів, а веселий гомінливий гурт співців котився вулицями села. Лунала величальна, розкотиста мелодія, зворушувала серця людей тріумфальною звісткою про народження Христа-Спасителя. То під акомпанемент талановитого баяніста Василя Анатолійовича Баланчука колядували кращі співці села Котюжани: Людмила Володимирівна і Леонід Володимирович Дудки, Наталя Павлівна і В’ячеслав Володимирович Гулеваті, Наталя Володимирівна і Андрій Федорович Сеники, Ганна Миколаївна Габро, Людмила Михайлівна Войтенко, В’ячеслав Іванович Скоропад, Наталя Іванівна Безпрозвана, Надія Іванівна Дорош. Дорослим підспівували діти, пишались довіреною справою. По закінченні з торби виймали гроші, лічили, не могли нарадуватись: “Ого, скільки! Аж 9540 гривень!” І тут внучка Олени Миколаївни, восьмирічна Софійка, сказала своє слово: “Ще візьміть, будь ласка, мої п’ятсот гривень для наших воїнів! Вони ж нас захищають”. І весь заробіток колядники віддали для потреб військовим на передовій: на електрообладнання, ліки, мийні засоби (мило, шампуні, креми), пральні порошки, цигарки тощо — і в лютому 2019 р. поспішили відвезти на Донбас.

І знову мріються дороги на схід. На свято Христового Воскресіння котюжанівці планують традиційними пасками, смаколиками, смаженею привітати наших захисників з Великоднем. Сергій Михайлович та Ігор Тимчина обіцяли взяти з собою на передову і Олену Миколаївну Панченко. Сповнена радощів, вона відповіла: “Ну, а хто ж, як не ми?!”

Патріарх Філарет — до депутатів

Святійший Патріарх Київський і всієї Руси-України Філарет закликав депутатів ухвалити закон про державну мову:

“Дорогі браття і сестри, закон про державну, тобто про українську, мову має для нас, українців, для нашої держави, дуже велике значення. Без мови нема нації, нема народу. І тому, якщо ми хочемо, щоб в Україні збереглася українська нація і існувала українська держава, насамперед треба зберігати українську мову. Тому сили, які виступали проти України як держави, завжди поневолювали нас через знищення нашої мови. Якщо дивитися на це питання з точки зору духовної, божественної, то треба зіслатися на зішестя Святого Духа на апостолів, який дарував апостолам, які не знали інших мов, вміння говорити різними мовами для проповіді Слова Божого. Церква звершує богослужіння українською мовою для того, щоб утвердити в свідомості віруючих необхідність молитися мовою, яку вони розуміють. Апостол Павло сказав: “Краще сказати п’ять слів зрозумілою мовою, чим тисячу слів незрозумілою”.

Шановні народні депутати, я звертаюсь до вас: підтримайте закон про державну українську мову. Ви є слугами народу, а якщо ви слуги народу, то повинні цьому народу служити. Наш український народ багато століть був поневоленим. І українську мову окупанти намагались знищити, замінити її іншою, тому нині українська мова потребує захисту, тож ухвалення закону про державну українську мову слугуватиме її захисту”.

Власн. інф.

Війна на мовно-культурному полі: соціологія, Maruv і Зеленський

Лариса МАСЕНКО, професор НУ “Києво-Могилянська академія”

У спадок від Російської імперії Україна отримала викривлену мовну ситуацію, внаслідок чого на її території точиться конкуренція між двома мовами. Українській після здобуття незалежності має належати державотворча роль консолідації населення, що означає впровадження її у визначених державою сферах на всій території країни. Водночас кожне розширення вжитку державної мови передбачає звуження використання російської мови, а Росія — не та країна, яка поступається тим, що вважає своїм завоюванням.

Закономірно, що зміна вектора мовно-культурного розвитку з проросійського на український мала здійснюватися передусім шляхом відповідного виховання молодшого покоління.

За 27 років незалежності в Україні вже виросла молодь, яка мала стати якщо й не всуціль україномовною, то принаймні позбавленою комплексу залежності від російського світу.

Натомість соціолінгвістичні дослідження і деякі знакові події в нашому культурному й політичному житті не дають підстав для оптимізму.

Що показало соціолінгвістичне опитування старшокласників у Чернігові

Аспірантка Національного університету “Києво-Могилянська академія” Світлана Немировська, яка вивчає мовну ситуацію Чернігова, провела в цьому місті 2018 року опитування старшокласників. Було опитано 677 учнів віком від 15 до 17 років. Більшість з них (88%) проживають у Чернігові від народження та ідентифікують себе як українців (96,2%). Попри це, 41,6% опитаних школярів вважають рідними і українську, і російську мови однаковою мірою, лише українську — 32,7%, російську — 19,6%, іншу — 3,8% і 2,3% респондентів не визначились.

Отже, бачимо, що колишня радянська настанова на визнання українцями рідною не лише своєї, а й російської мови продовжує успішно впливати на чернігівську молодь, народжену в незалежній Україні.

Наступні результати опитування демонструють ще гіршу картину, яка, властиво, й показує, чим має завершитися проект “двох рідних мов”. У повсякденному вжитку чернігівських школярів абсолютно домінує російська мова. Українською говорить лише 2% старшокласників, 4,4% відповіли, що спілкуються суржиком, решта ж є російськомовними.

Інше дослідження, проведене 2016 року в Чернігові серед всіх вікових груп, показало вищий відсоток використання української мови (13%) та обох мов однаковою мірою (33%). Але різниця у зіставленні з опитуванням молоді свідчить про те, що українською говорять лише представники старшого покоління. Це підтверджує й той факт із дослідження С. Немировської, що українською або обома мовами школярі послуговуються переважно при спілкуванні з бабусями і дідусями, хоча й тут показник є низьким (14,5%).

Таким чином, результати соціологічного опитування 2018 року свідчать про занепад державної мови в стародавньому українському місті, що розташоване всього у 130 кілометрах від столиці.

Така ситуація, властива не лише Чернігову, а й деяким іншим містам, свідчить про провал гуманітарної, а частково й освітньої політики в нашій державі.

Причини домінування російської мови в молодіжних середовищах України

Хоча статистика кількості шкіл із українською мовою навчання має засвідчувати успішну українізацію освіти, їй суперечить поширена практика формального ставлення багатьох вчителів до української мови — вони вживають її лише на уроках, а на перерві і на шкільних святах переходять у спілкуванні з учнями на російську.

Така поведінка педагогів формує у свідомості школярів функціональний розподіл двох мов: українську вони сприймають як офіційну мову формальної комунікації, а російську — як значно привабливішу мову товариського спілкування й розваг.

На закріплення саме такого стереотипу у ставленні до двох мов потужно працювала, починаючи з другої половини 1990-х років, майже вся мас-медійна сфера країни, передусім привласнені олігархами телевізійні канали.

Присутність української мови в телеефірі зводилася до офіційної інформації, натомість уся розважальна сфера стала цариною російства. До недавнього часу майже на всіх телеканалах панувала продукція, завезена з Росії або ж створена в Україні, але так само російськомовна.

Так Росія, отримавши від українського керівництва карт-бланш на володіння найефективнішими інструментами впливу на виховання молодшого покоління українців, виграла війну з Україною на мовно-культурному полі. Разом з російською мовою і через посередництво російської масової культури в свідомість молодих людей впроваджувались міфи російської державності, російське світобачення і світосприйняття, російські культурні коди і поведінкові стереотипи.

Плоди тривалого перебування молоді в такому інформаційно-культурному просторі виразно продемонстрували дві недавні події в нашому культурному і політичному житті — голосування за Maruv під час конкурсного відбору на “Євробачення” і високі рейтинги кандидата у президенти Володимира Зеленського.

На вибір Maruv глядацькою аудиторією, а вона вочевидь була переважно молодіжною, як переможниці на конкурсі “Євробачення”, жодною мірою не вплинуло те, що співачка гастролює в Росії і вже у квітні планує виступати в Москві й Петербурзі. На запитання журналістів про те, що відбувається на Донбасі, дівчина **уникла чіткої відповіді,** а свою співочу кар’єру в Москві пояснює миротворчими намірами.

Популярність Зеленського як свідчення ментального зросійщення українців

Рівень ментального зросійщення частини української людності відображає й феномен популярності нинішнього кандидата на президентську посаду Володимира Зеленського.

Як уже зазначалось, шоумен і його команда “95 Квартал” **неодноразово демонстрували** в гумористичних сценках зневагу до українських національних цінностей — мови, культури, символіки. До цього ще можна додати й популяризацію кремлівського трактування подій російсько-грузинської війни 2008 року в сатиричному сюжеті “95-го Кварталу” **“Наша Америка-ша”,** де тодішні президенти Грузії й України Саакашвілі і Ющенко постають нікчемними дурниками — маріонетками в руках американців.

А на початку березня 2014 року, коли вже повним ходом тривала окупація Росією українського Криму, він в ефірі ТСН звернувся до Путіна з **таким спічем:** “Уважаемый Владимир Владимирович! Не допустите со своей стороны даже намека на военный конфликт. Потому что Россия и Украина — действительно братские народы. Если вы хотите, я могу вас умолять на коленях. Но не ставьте на колени, пожалуйста, наш народ”.

Згідно з логікою цього звернення, виходить, що Путін “зі свого боку” не допустив навіть “натяку на воєнний конфлікт”. А хто ж у той час здійснював окупацію Криму з використанням російських військових підрозділів? І невже шоумен справді вірить у те, що плазування перед царем-батюшкою “братнього російського народу” примусить його зупинити збройну агресію?

Загалом, коли аналізуєш пародійну творчість Зеленського, зокрема серіал “Слуга народу”, новий сезон якого вийшов на каналі “1+1” аккурат перед голосуванням, не полишає враження, що актор веде приховану гру у грандіозному телевізійному експерименті з програмування масової свідомості електорату України.

Наскільки успішним виявиться експеримент, побачимо вже згодом.

“П’ючи з чистих духовних джерел інших народів, не втомлюймося дбати про глибину та чистоту власних”.

До Європи. Хто, коли й по що

Іван ШПИТАЛЬ,
м. Київ

Національні інтереси Незалежної України спонукають до вибору вектора її зовнішньої політики — як пріоритетної — з орієнтацією на європейські науково-освітні та культурні цінності. Цей вибір обумовлюється також давніми й міцними традиціями.

Україна ніколи не перебувала у становищі самоізоляції, національного самообмеження, відстороненості від решти світу. Українці ніколи не відчували в собі потреби “прорубувати вікно” в Європу — їхні вікна й двері завжди були розчинені навстіж для цивілізованих взаємовпливів, які віддавна вільно котилися в Україну й з України, збагачуючи у такий спосіб скарбницю духу вселюдського.

Ще з часів Ярославових Русь, християнізована й освічена, у домонгольський період свого найвищого економічного й культурного піднесення була привабливою для багатьох європейських королівських дворів. Відомо, що у київського князя Ярослава Мудрого було дев’ятеро дітей: шість синів і три доньки — Єлизавета, Анна та Анастасія. Усі вони повиходили заміж за монархів інших держав. Єлизавета стала дружиною норвезького короля Геральда Суворого, а потім короля Данії Свейна II. Анастасія стала королевою Угорщини, дружиною угорського короля Андраша I. Анна Ярославна вийшла заміж за французького короля Генріха I, ставши королевою Франції.

Історіографічні джерела вказують на часово глибоку й міцну присутність українського інтелектуального потенціалу в європейському науковому середовищі. Прикладів безліч. Один із найяскравіших — Юрій Дрогобич (Котермак, бл. 1450—4.II.1494). Український учений, перший з відомих докторів медицини. Навчався в Краківському університеті. Ступінь доктора медицини і філософії одержав у Болонському університеті, де викладав астрономію й медицину, а в 1481—1482 рр. був ректором.

Юрій Дрогобич є першим вітчизняним автором друкованої книги “Indicium prognosticom” (“Прогностична оцінка 1483 року”) латинською мовою, Рим (УЛЕ, с. 112). У наступні роки Ю. Дрогобич був професором і віце-канцлером Істрополітанської академії у Братиславі, посідав одну з двох кафедр медицини Краківського університету (Любомир Пиріг. — Медицина і українське суспільство, с. 257).

Сотні українців після закінчення власних колегіумів завершували вищу освіту в університетах Польщі, Чехії, Німеччини, Італії, інших держав.

Державні й національні інтереси України сьогоденної вимагають ґрунтовної і всебічної підготовки фахівців, збагачених не тільки найсучаснішими спеціальними знаннями, а й вихованих у неодмінній повазі та потребі долучатися до цінностей духовних. І вітчизняних, і вселюдських.

Маючи на оці саме такі орієнтири, науковці Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди та Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича вже багато років плідно співпрацюють, досліджуючи проблеми історичного й культурного поступу Європи і взагалі всієї світової цивілізації. Результати додають оптимізму. 2005 року перша книжка декана філософсько-теологічного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича професора Василя Балуха та переяславського ректора професора Віктора Коцура — “Історія Стародавнього Риму”, на XII Міжнародному книжковому форумі у Львові була відзначена спеціальним призом журі “За доступне і вичерпне висвітлення історії Стародавнього Риму”. 2007 року вийшла праця “Історичні портрети Античності і Середньовіччя”. Це видання відродило жанр української біографістики.

Подальший успіх Василя Балуха та Віктора Коцура — двотомний навчальний посібник “Історія Середніх віків” (2010). Представляючи в Переяславі університетській громаді це видання, Василь Балух сказав:

— Намагаючись узагальнити багатолітній досвід викладацької роботи, ми з колегами ще 2000 року задумали написати серію навчальних посібників і підручників з грифом МОН України для вищої школи. Як результат, з’явилося дев’ять підручників, чотири з яких написано у співавторстві з Віктором Коцуром. Цей посібник розраховано на студентів вищої школи, учителів шкіл, ліцеїв, гімназій — на всіх, хто цікавиться історією людства. Видання охоплює період від V до кінця XV століття. Текст супроводжують малюнки, карти, схеми, хронологічні таблиці, термінологічні словники. Історичні факти взято з автентичних документів, написаних латинською, давньогрецькою, польською, угорською, німецькою та іншими мовами.

Підручник “Історія Середніх віків” 2010 року Державний комітет телебачення і радіомовлення України відзначив дипломом II ступеня в номінації “Кращий видавничий проект”.

І ось — нове надбання: “Культура ранньомодерної Європи” В. О. Балуха та В. П. Коцура (Харків, Фоліо. — 2017. — 495 с.). Цей підручник для студентів вищих навчальних закладів присвячений епосі XVI—першої половини XVII століття. Якими ж шляхами простувала європейська людність на цьому етапі історичного поступу? Якими набутками збагатилася, чим уславилась та де й коли зазнала втрат і ганьби? На величезному фактичному матеріалі автори посібника з’ясовують чинники та обставини, що зумовили суспільні здвиги на континенті, наслідком яких культура європейських країн набула тих розвинутих форм, які виокремили Європу з усього світу і виділяють як особливий тип європейської культури, що послужило основою для “модерної” Європи.

Саме в цей час стали виявлятися контури європейської культури. Реформація, що розпочалася в епоху Відродження, була вже зародком нової культури. Вона не лише привела до переосмислення догматів християнства, а й змінила духовну атмосферу в суспільстві. Завдяки Реформації європейці вибороли право обирати віру, що дозволило їм згодом розробляти поняття свободи совісті — одне з головних у системі громадянських прав і свобод.

Відбулися істотні зрушення і в розвитку свідомості, наукового природознавства та філософії. Саме Галілею належить думка, що наука має спиратися на спостереження і експерименти та користуватися математичною мовою, а видатні вчені ранньомодерної доби — Ф. Бекон, Р. Декарт, Б. Спіноза та інші — звільнили філософію від схоластики і повернули її до науки. Основою філософського пізнання в їхніх працях стала не сила віри, а розум, який спирається на логіку і факти. Людина, спираючись на свій розум і досвід, повинна зробити середовище своєї життєдіяльності оптимальним.

Сталися суттєві зрушення і в інших сферах духовного життя “європейців”. Прийшло розуміння цінності людини та її життя, усвідомлення необхідності розширювати межі стосунків між людьми, розбудовувати нові порядки в державах.

Тут доречно нагадати, що такі поняття, як гуманізм, розуміння цінності людини, в українській свідомості спостерігаються віддавна, ще з часів княжих. Такі чесноти, як патріотизм, справедливість, гуманність, всіляко заохочували київські й переяславські князі. Зокрема, Володимир Мономах вважав своєю заслугою, що ні бідного смерда, ні вбогої вдовиці не дав обідити сильним світу сього. Ці людинолюбні традиції та чесноти поглибив Тарас Шевченко та інші українські письменники.

Ідеї людиноцентризму в українській свідомості проростають навіть у зловісну добу сталінського народопоїдання. Так, видатний український економіст, статистик-демограф академік М. В. Птуха (1884—1961) 1928 року видав монографію “Смертність в Росії й на Україні”, у якій визначив людину як безконечну цінність! Цей великий людинолюб гідно представляв Україну в Європі, був членом Міжнародного статистичного інституту. Він і посьогодні залишається найґрунтовнішим неперевершеним дослідником статистичної науки Заходу (див. його монографію “Нариси з історії статистики XVII—XVIII століть”, 1945). Після закінчення Петроградського імперського університету Михайло Васильович Птуха завершив вищу освіту в Берлінському університеті. Знавець англійської, французької, німецької, італійської, шведської та кількох слов’янських мов, цей наш співвітчизник був однаковою мірою культурно привабливий і як український європеєць, і як європейський українець. Західноєвропейський вектор наукових студій академіка М. В. Птухи був виявом його високого інтелектуального потенціалу.

Європейська культура раннього Нового часу стає багатонаціональною і багатомовною, бо латина поступається місцем національним мовам, що збагатило європейську культуру традиціями народної творчості і зробило її досягнення доступними для народів континенту, а також привело до піднесення національних культур. У європейських країнах виникають оригінальні художні жанри, літературні напрями, архітектурні школи, в яких по-різному відображено художні стилі тогочасної культури: Ренесанс, бароко, класицизм і раціоналізм. Тобто європейська культура переживає період розквіту, що став результатом взаємообміну між культурними досягненнями держав континенту. Взаємодія і контакт культур стали одним із визначальних чинників культурного прогресу, що вивів Європу у ранній Новий час на передові позиції у світі.

Розкішний фактологічний матеріал підручника розміщено в 14 главах. Поряд із висвітленням теоретичних питань, що включають особливості формування соціокультурного середовища ранньомодерної епохи і економіко-комунікативні чинники сприяння культурному розвою європейських країн, охарактеризовано специфіку культурного поступу Німеччини, Швейцарії, Італії, Іспанії, Нідерландів, Англії, Франції, Скандинавських країн, Австрії, Угорщини, Трансильванії, Молдови та Валахії у XVI—першій половині XVII ст.

Узагальнено оцінюючи внесок Заходу у світову духовну скарбницю, ректор Переяславської Сорбони Віктор Коцур на одній із презентацій книг зазначив:

— Нинішня цивілізація базується на тих фундаментальних цінностях історії, освіти, культури, які закладались багато тисяч років тому. Вважається, що 60 % сучасної освіченої людини формується завдяки зусиллям історії й культури античного світу. Складний період Середньовіччя позначився, з одного боку, такими сторінками історії, як інквізиція, переслідування, обмеження свобод людини, втрата матеріальних і духовних цінностей, пов’язаних із вторгненням варварських племен до європейських країн. З іншого боку, Середньовіччя — це приклад спалаху людської гідності, поява творів мистецтва, культури й освіти. Ми повинні розглядати період Середніх віків у комплексі — як час, коли відживала одна епоха, формувалася інша і закладалися важливі фундаментальні цінності сьогодення.

Нині багато хто з українців з Європи просто-таки не вилазить. Того обтяжують патріотичні клопоти з розміщенням в офшорах награбованих у народу мільярдів; той, прогинаючи хребет, клянчить урядові позички у міжнародних багатіїв-фінансистів; третій — о, це теж стерильний український патріот — навчає нащадків у Європейських школах та вишах, ігноруючи вітчизняну освіту; четвертий...

А я написав про людей винятково скромних і безкорисливих — чорних волів на ниві рідної науки й освіти, безмежно відданих “святій і чистій науковій роботі” (Птуха), для яких найвищою втіхою і нагородою є людська вдячність та повага до їхніх книг.

Звичайно ж, п’ючи з чистих духовних джерел інших народів, не втомлюймося дбати про глибину та чистоту власних, українських, духовних криниць. Не дозволяймо забруднювати їх временщикам та людям, яких не мучить безчестя.

“Історія Тарасових зустрічей із Москвою — реальних і віртуальних — нас майже нічого не навчила”.

Духовні криниці Володимира Мельниченка

Сергій ГАЛЬЧЕНКО,
заступник директора Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України

За творчістю Володимира Мельниченка слідкую півтора десятиліття. Опублікував кілька рецензій на його книги в газетах “Слово Просвіти”, “Літературна Україна”, “День”, узагальнив внесок ученого в шевченкознавство в “Шевченківській енциклопедії” (Т. 4) та в Повному зібранні творів Т. Г. Шевченка в 12 томах: “Маємо сьогодні рідкісну московську шевченкіану, найвагомішим внеском до якої є монументальні дослідження відомого історика, генерального директора Національного культурного центру України в Москві Володимира Мельниченка” (Т. 12). Втім, це було зафіксовано станом на 2009 р., а після того він видав ще 14 книг з українознавства та шевченкознавства. Про це можна дізнатися з книги “Володимир Мельниченко. Біобібліографія” (2018 р.), половину якої (7 друк. арк.) займає моє дослідження “Феномен Володимира Мельниченка”. Найперше звернув увагу на те, що багатосотенне розмаїття його публікацій з історичної, українознавчої, мистецтвознавчої проблематики виплескується за канонічні рамки суто академічного жанру. 2009 р. Володимир Мельниченко удостоївся Національної премії України імені Тараса Шевченка за публіцистичні твори про перебування Великого Кобзаря в Москві. Народний артист України, видатний заньківчанин Богдан Козак окремо відзначив, що “вони читаються як роман”. Утім, якби цю премію присуджували за наукові праці, то Володимир Юхимович, очевидно, міг би отримати її за ті самі твори. Один із яскравих рецензентів праць ученого й письменника Тамара Демченко свідчить, що їх “можна читати як документальну прозу, але можна і студіювати як наукове дослідження”.

Це повною мірою стосується й нової книги Володимира Мельниченка, що тільки-но побачила світ у видавництві “Либідь”. Адже в ній у концентрованому вигляді зосереджено визначальний зміст і найголовніші висновки, живі емоції та хвилюючі подробиці більш як 30 монографій автора, присвячених життю та творчості Тараса Шевченка, Миколи Гоголя, Осипа Бодянського, Михайла Максимовича, Михайла Щепкіна, Михайла Грушевського, Богдана Ступки, а також — діяльності Культурного центру України в Москві, який Володимир Мельниченко очолював у 2001—2015 рр.

У фундаментальній книзі вісім розділів, і перші три з них репрезентують публікації з шевченкознавства, вміщені свого часу переважно у Всеукраїнському культурологічному тижневику “Слово Просвіти”, який високо цінує одного з кращих своїх авторів. Назва першого розділу сформульована словами Михайла Грушевського: “Шевченко — святий національний прапор”. Якраз Володимир Мельниченко зробив усе для того, щоб образ Шевченка в іпостасі святого національного прапора в умовах гібридної війни якнайвище підніс над українським народом саме Михайло Грушевський. Істинно патріотичний історик і літературознавець блискуче підтвердив, як глибоко й точно відчуває він особливу затребуваність і важливість у конкретний час конкретних історичних знань. За словами академіка Миколи Жулинського, він уособлює “особливе чуття історика і глибинний патріотизм”. Володимир Мельниченко запропонував і нове прочитання Шевченкового “Заповіту”: “Не полінуйтеся, перечитайте його “Заповіт”, абстрагуючись від звичної радянської традиції, і задумайтесь над тим, які кайдани насправді вимагав порвати Тарас Григорович. А він і підказ оставив у поемі “Кавказ”, написаній за п’ять тижнів до “Заповіту”, вказавши на тих, які навчать “Кайдани кувати / Як і носить..!”

Останню книгу, яка вийшла в російській столиці українською мовою в 2015 р. — “Москва у творчій долі Тараса Шевченка”, — Володимир Мельниченко розпочав такими словами: “Досліджуючи впродовж десяти років перебування Тараса Шевченка в Москві, дійшов висновку, що в поетовому житті та творчості їй належало значно вагоміше місце, ніж ми досі вважали. На початку третього Шевченкового століття мусимо визнати, що історія Тарасових зустрічей із Москвою — реальних і віртуальних — нас майже нічого не навчила”. На завершення цієї книги він нагадав, як у Ліни Костенко віщує з історичних глибин просвітлений Богдан Хмельницький: “Аби лиш не з Москвою. / Хай Україну чаша ця мине”.

У другому розділі “Тарас Шевченко: “Запишемо все, що серце продиктує” зібрано публікації автора, здійснені в червні 2017 р.—липні 2018 р. у “Слові Просвіти” в рамках масштабного проекту “Шевченковому Щоденнику — 160 років”. Учений по-новому прочитав Щоденник Тараса Григоровича, написавши до поетових записів понад 2,5 тис. коментарів (раніше їх було в академічному виданні трохи більше 900). Вважає, що Шевченків Щоденник є воістину осердеченим і, читаючи його, він чує стукіт чистого й зболеного поетового серця, цей унікальний твір є вербальним зображенням його кардіограми. Дослідження та коментування Щоденника, на думку Володимира Мельниченка, переконливо свідчить, що видатний автобіографічний документ особливо блискуче виявив український кордоцентризм, який пронизує всю творчість Шевченка, у Кобзаря, говорячи його словами, “серце поволі з Богом розмовля...”

У цьому можна переконатися, читаючи третій розділ книги “Тарас Шевченко: “Моє перебування в Москві”, в якому найдокладніше за всю історію шевченкознавства прокоментовано кожний запис у Шевченковому Щоденнику з 11 до 26 березня 1858 р. Нагадаю, до речі, що Володимир Юхимович уперше створив “Карту перебування Тараса Шевченка в Москві”, опубліковану 2007 р. у “Слові Просвіти”.

У статті про Володимира Мельниченка в “Шевченківській енциклопедії” (Т. 4) я зафіксував, що йому “належить заслуга системно-наукової розбудови теми “Шевченко в Москві” з урахуванням кращих досягнень попередників і вичерпним використанням нових документів, а відтак хроноскопічного висвітлення Шевченкового перебування в Москві з граничною повнотою на монографічному рівні”.

Дивовижне підтвердження важливості цих досліджень автора залишив українець із США Петро Фединський, який на початку століття працював шефом Бюро “Голосу Америки” в Москві й не раз зустрічався з Володимиром Мельниченком. Уже повернувшись у США, він писав йому в 2013 р.:

“Хочу все-таки віддати Вам належне за блискучу біографію “Тарас Шевченко: “Моє перебування в Москві”. Це була перша книжка, яку я там прочитав, і вона не тільки відкрила мені, уродженцеві США, живого Шевченка, а стала путівником по російській столиці”.

У Москві Петро Фединський вирішив перекласти Шевченків “Кобзар” англійською мовою і зізнавався Володимирові Юхимовичу, що “з Вашої біографії Шевченка все і розпочалося...”. У вступі до видання перекладу він добрим словом згадав Володимира Мельниченка та його книгу.

Надзвичайно цікавим і пізнавальним є четвертий розділ книги — “Микола Гоголь: “Душа сильно тужить за Украйною”. Це зумовлено тим, що у статтях втілилася значна дослідницька робота над авторською енциклопедією-хроноскопом “Гоголівська Москва”. Коли вона побачила світ у 2011 р., відомий московський публіцист і блогер Андрій Окара заявив:

“Величезна кількість найцікавіших даних і відомостей, безліч свідоцтв сучасників. Вражає, що українськомовну книгу видано в Москві — в одному з найбільших російських видавництв. Надзвичайно цікаве читання для будь-якої культурної людини”.

Між іншим, саме Володимир Мельниченко склав найповніший перелік пам’ятних адрес московських будинків, у яких побував Микола Гоголь, їхніх мешканців і власників, а також пам’ятних місць, пов’язаних із письменником. Якщо у відомого російського гоголезнавця Бориса Земенкова в цій царині було названо трохи більше 100 гоголівських об’єктів, то український автор оприлюднив понад 170 гоголівських адрес і пам’ятних місць.

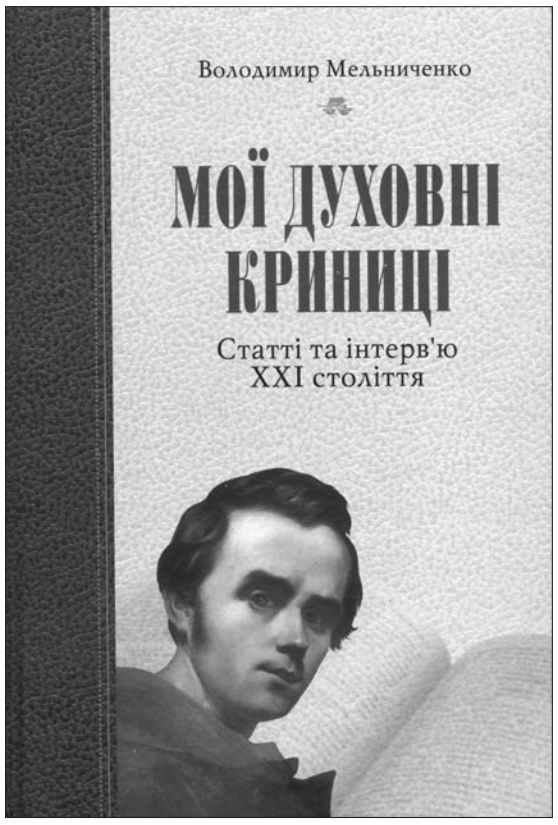

Привертає увагу глибока стаття про Гоголевий нарис “Роздуми Мазепи” (приблизно 1834 р.), в якій Володимир Мельниченко викриває російський, сиріч, імперський підхід московських гоголезнавців до використання та трактування гоголівського тексту, в тому числі його відвертого спотворення. Автор переконливо показує, що Гоголева душа була на боці гетьмана Івана Мазепи в його роздумах і виборі держави, що реально могла би допомогти Україні в боротьбі проти російського поневолення. За Гоголем український народ (“нация свободная”) принципово відрізнявся від російського, адже на відміну від рабства й деспотизму, в яких той животів, він тривалий час “дышал вольностью и лихим казачеством”.

Володимир Мельниченко показав, що занурення в українську духовність було справжнім оберегом Миколи Гоголя протягом останніх років і місяців його життя в Москві. Біда була в тому, що він уже давно втратив системний, повнокровний зв’язок із життєдайним українським джерелом його геніальної російськомовної творчості, а намагання вхопитися в імперському місті лише за соломинку рідної пісні його вже не врятувало:

“Йому смертно бракувало України... Засохло коріння, що живило його духовною силою... Він любив Москву, але якось тихо зізнався: “Моя бедная душа: ей нет здесь приюта...” Так, не вистачало притулку, душевного захистку! Ох, як не вистачало!”

Ще більше насичений історичними документами, зокрема архівними, фактами й відкриттями наступний п’ятий розділ — “Михайло Грушевський: “Живу я підневільно в Москві”, — адже Володимиру Мельниченку належить пальма першості в глибокому й всеохопному висвітленні перебування політичного засланця в місті у вересні 1916—березні 1917 рр. Автор уперше вповні дослідив архівну справу з Державного архіву Російської Федерації “Дело Отделения по охранению общественной безопасности и порядка в Москве при Управлении Московского градоначальника “О руководителе мазепинского движения профессоре Львовского университета Михаиле Сергеевиче Грушевском”. Окремо зазначу, що він розкрив українські сюжети листування Михайла Грушевського з Максимом Горьким, розповів про їхню спільну спробу підготовки наукового збірника “Україна і Московщина — відмінности і контрасти”. Вчений опублікував повністю, без перекручень і невиправданих правок, а за архівним автографом, лист Михайла Грушевського до В’ячеслава Молотова від 4 вересня 1934 р., в якому той скаржився, що вже четвертий рік живе “підневільно в Москві, відірваний від Києва”. Дослідник наголосив, що, замордований владою, академік даремно сподівався на підтримку вищих керівників Радянської держави, втім, у цьому гіркому листі великий українець в одному реченні підбив найголовніший підсумок свого життя: “Я все життя своє присвятив дослідженню історії України...” З розділу видно, що Михайло Грушевський через усе життя проніс у своєму серці юнацьку впевненість у тому, що “Москва впаде, Украйна встане...”

Відзначу, що практично всі статті про Михайла Грушевського були вперше опубліковані Володимиром Мельниченком у “Слові Просвіти”. Протягом 2016 р. він здійснив у тижневику великий проект, присвячений 150-річчю з дня народження великого українця. Ювілейні публікації було завершено діалогом із головним редактором “Слова Просвіти” Любов’ю Голотою на тему “Михайло Грушевський: уроки для нації”. Зокрема, дослідник нагадав усім українцям його слова столітньої давності про те, що “старий московський централізм” дає “генеральну битву нашому національному життю”. Вустами голови Центральної Ради вчений закликав нарешті позбавитись ілюзій про “братні народи” й усвідомити, що й нині насправді “ми самим очевидним способом маємо боротьбу самих народів — великоруського й українського. Один наступає, другий боронитися”.

Особливе значення має те, що Володимир Мельниченко не лише вперше узагальнив досвід роботи Михайла Грушевського серед українців Москви, а й застосував його на практиці в діяльності Культурного центру України в Москві на Арбаті. Не перебільшу, коли скажу, що він виступив блискучим спадкоємцем духовних традицій Михайла Грушевського, і, дякуючи їм обом, українська національна енергія в кращих її патріотичних, ментальних виявах назавжди розлита в арбатській атмосфері. Саме так, адже, як каже Володимир Мельниченко, закон збереження енергії діє і в духовній сфері.

У згаданому вище діалозі з автором книги “Михайло Грушевський у Москві” Любов Голота справедливо зазначила: “Здається, Ви з колективом Центру заклали серйозний фундамент подальшої духовної присутності Грушевського в Москві XXI століття”.

Розглянуті розділи книги дозволяють зробити висновок, що вони прекрасно відображають московське двадцятикнижжя Володимира Мельниченка — феномен, якого ще не знала наша історія, бо в російській столиці ніколи не видавалася така масштабна українознавча бібліотека українською мовою, тим більше, одного автора. Відомий український поет Іван Шишов, обізнаний з українською Москвою, наголошував, що дослідницька робота автора “не поступається творам такого москвознавця, до речі, теж українця за походженням, як В. Гіляровський. Утім В. Ю. Мельниченко йде своїм шляхом і зовсім не слідує за Гіляровським та іншими москвознавцями, а відкриває в цій галузі власну й неповторну сторінку”. Скажу більше. Ставши знаним москвознавцем, учений нарешті всебічно показав історичне значення присутності в російській столиці

великих українців і розкрив їхні пророчі оцінки щодо згубної ролі Москви в долі України. Науково вивірена інформація про сприйняття національними геніями московських зазіхань на Україну, надана Володимиром Мельниченком, має велике значення для вироблення імунітету до російських впливів серед української молоді.

Шевченкознавчі, гоголезнавчі й грушевськознавчі маршрути Володимира Мельниченка по Москві навряд чи колинебудь й ким-небудь будуть перевершені, бо вони вичерпні, за ними стоїть власна дослідницько-пошукова робота, зокрема і не лише в архівах, а й безпосередньо на вулицях і в провулках, і височать аргументами фундаментальні наукові монографії. За своєю науковою сутністю твори Володимира Мельниченка є об’єктивними, тобто по-шевченківськи антимосковськими. Не випадково щодо книги “Москва Михайла Грушевського”, створеної ще до Євромайдану, Дмитро Павличко писав авторові в червні 2014 р.: “Сучасна московська влада за таку енциклопедію-хроноскоп про найвидатнішого українського націоналіста мала б Вас замкнути на багато літ до криміналу”. Віталій Абліцов лапідарно зафіксував, що московські та київські видання Володимира Мельниченка — “це без перебільшення громадянський подвиг”.

Окрема група статей, уміщених у шостому розділі “Українці збудили Москву од віковічного дрімання”, розповідають про те, що з часу свого заснування Москва була приречена на українську духовну присутність, а відвічна тенденція московського “рівняння на Київ” особливо зримо й вагомо виявилася в історичний період активного перенесення сюди київської вченості, що розпочався в середині XVII століття. Після Івана Огієнка мало хто так переконливо показав, що системна освіта поширювалася в Росії завдяки українським ученим, педагогам, ченцям, вихованцям Києво-Могилянської академії. Водночас автор об’єктивно розкрив оцінку вкладу талантів з України у розбудову Російської імперії, зроблену Михайлом Грушевським, який жорстко заявив, що вони “ідуть у Московщину і помагають там витворити ту державно-централістичну машину, яка відтепер 200 літ мала матеріально висисати і духовно гнобити Україну”.

Втім, Володимир Юхимович у багатьох книгах і статтях оспівав українців, які працювали в Москві, говорячи словами Тараса Шевченка, “на славу нашої преславної України”. Особливо сильно написав про це Павло Мовчан:

“Об’єктивне і неупереджене подання вивірених фактів і їх висвітлення є характерним для автора, він приводить у дію десятки персонажів і головних героїв цього незвичного життєписання, в якому ми бачимо — вперше! — системно і послідовно відтворену авансцену, де виявляються прикметливі постаті таких видатних українців, як Осип Бодянський, Михайло Щепкін і Михайло Максимович”.

А звідси — до сьомого розділу книги, який має назву: “Богдан Ступка: “Цій книзі читачі можуть довіряти”. Це слова з передмови Майстра до капітальної книги Володимира Мельниченка: “Богдан Ступка. Біографія”: “Створити таку біографію — не поле перейти. В ній дивовижно переплетено талант історика і мистецтвознавця з емоціями нашої тридцятирічної дружби. Якщо читачі хочуть познайомитися з історією мого життя і моєї творчості — цій книзі вони можуть довіряти”.

У розділі вміщено статті в газетах “Слово Просвіти”, “Вечірній Київ”, “День”, “Освіта України”, журналі “Кіно-Театр” та ін. Цікаво трактує мистецтвознавець ролі шекспірівського короля Ліра у спектаклі “Король Лір” Сергія Данченка, царя Едіпа в однойменній виставі Роберта Стуруа, гетьмана Богдана Хмельницького у фільмі “Вогнем і мечем” Єжи Гофмана... Не менш важливими є пронизливі записи Ступчиного друга про останні місяці та дні життя Майстра. Сподіваюся, що про Богдана Ступку ще напишуть багато статей. Але нічого подібного до справді живих і хвилюючих свідчень Володимира Мельниченка вже ніхто й ніколи не створить. Це неможливо, бо тільки йому Майстер довіряв так глибоко й безмежно, тільки йому відповів упродовж півтора десятиліття на... 1200 запитань! І Володимир Юхимович усе записав, залишив для майбутніх поколінь. Іван Драч оцінив цю роботу дуже високо: “Щасливий великий актор, що має такого біографа... Особлива ступінь довіри зробила особливий статус портрета... Особлива дружба зв’язала Ступку і Мельниченка”.

Нарешті останній розділ: “Прапор України на Арбаті”, в якому вміщено близько 40 статей та інтерв’ю генерального директора Культурного центру України в Москві у 2001—2015 рр. Вони всебічно й переконливо показують, як духовні криниці українства напували в Українському домі спраглих до української мови та культури. Видатний українець Юрій Барабаш, який творчо співпрацював із Володимиром Мельниченком, писав:

“Як давній спостерігач і учасник українського культурного життя Москви, де мешкаю ось уже шостий десяток літ, хочу засвідчити, що на моїх очах Центр із пересічної бюрократичної установи перетворився на справжній творчий осередок української культури, науки, національних традицій. До Центру як до теплого Українського Дому горнеться все московське, ширше російське українство, до нього тягнуться найвидатніші діячі культури з материкової України, його охоче відвідують і москвичі-росіяни. Це заслуга Володимира Мельниченка...”

Історична правота справді патріотичної позиції очільника Культурного центру повною мірою виявилася в період Революції Гідності та фактичної війни Росії з Україною. Національне спрямування діяльності Центру посилилося з урахуванням якісно нової ситуації. Мені тоді пощастило двічі побувати в установі, і я на власні очі побачив, як тісно згуртувався навколо директора колектив, з якою величезною довірою до нього точно й неухильно виконували всі його розпорядження працівники, до речі, переважно громадяни Росії. Це було справжнє чудо! В умовах, коли напруження навколо Центру зростало, коли мало не щодня зловмисники зривали з фасаду Державний прапор України, вчиняли провокації, у колективі не було жодної паніки: за мить знову вивішували прапор, і щоденна потужна робота в ім’я України неухильно тривала.

Видана книга переконливо свідчить, що Володимир Мельниченко постійно фіксував величезну духовну діяльність Культурного центру, який під його керівництвом здобув статус Національного і міжнародне визнання, навчив цього і своїх молодих колег. В його публікаціях відображено щоденні, поточні й видатні події, названо сотні українських майстрів і десятки національних колективів, які побували в Центрі, прославляючи українську мову, культуру і духовність. Генеральний директор розумів, що літопис діяльності Культурного центру заради України треба було творити самим, адже все було новим і небаченим, усе робилося вперше, і лише вони самі могли повною мірою, вичерпно і точно передати творче піднесення колективу й розповісти про кожен день його самовідданої роботи в непростих умовах, особливо після анексії Криму. Історик від Бога, Володимир Мельниченко добре передчував історичні загрози, зокрема, спроби комерціалізувати роботу Культурного центру та взагалі витиснути його з українського й світового духовного простору. Завдяки йому тепер антиукраїнським силам не вдасться виштовхнути в небуття чи навіть применшити величезну патріотичну діяльність духовної установи.

Зазначу, що видавництво “Либідь” (директор Олена Бойко), яке за півтора десятиліття випустило в світ уже сьому книгу Володимира Мельниченка, зробило свою роботу, як завжди, професійно вишукано й витончено, на звичному для нього високому поліграфічному рівні.

Нарешті скажу, що давно не зустрічав такого фундаментального збірника статей одного автора з таким унікальним осягненням українознавчих тем і видатних осіб, з такою глибиною роздумів і висновків, з таким актуальним значенням для сучасності та ще й об’єднаних єдиною турботою про наші духовні криниці.

———————

[1] Мельниченко В. Мої духовні криниці. Статті та інтерв’ю XXI століття. — К.: Либідь, 2019. — 752 с.

Справа наліво: Петро Перебийніс, Петро Шкраб’юк, Дітер Карренберг, Тетяна Куштевська та літератори-лауреати

Нові надії

Василь МАРУСИК
Фото **Руслана НАЙДИ**

Тюльпанами була заквітчана третього квітня світлиця Національної спілки письменників України. Тут відбулося вручення двох нагород — Національної та німецько-української премій імені Олеся Гончара.

Традиційно (вже двадцять другий рік поспіль) у день народження Олеся Терентійовича Міністерство культури України цією відзнакою іменувало двох львівських літераторів — Петра Шкраб’юка і Надію Мориквас. Вітав переможців конкурсу голова НСПУ Михайло Сидоржевський. Диплом лауреата премії Петрові Шкраб’юку вручив заступник міністра культури України Юрій Рибачук, який наголосив:

— За рішенням Комітету першу цьогорічну нагороду вручаємо відомому науковцю, доктору історії Петру Шкраб’юку за дві праці. Це — науково-філософське дослідження “Над Простором і Часом: трилогія незвичайного”, в якій автор осмислює таємниці світобудови, життя на Землі, призначення людини, її відповідальність перед Богом і прийдешніми поколіннями. А також за публіцистичну книгу “Історії, прожиті тричі (події, документи, спогади)”, в якій вміщено сотні розповідей про людей минулих поколінь і талановитих сучасників: подвижників культури, освіти, мистецтва, майстрів власної справи — творців історії України.

— Відтепер маю честь бути у гурті лауреатів-гончарівців, вступивши до Всеукраїнської літакадемії, — втішено сказав постійний автор “Слова Просвіти”, поет і вчений Петро Шкраб’юк. — Ще на початку шістдесятих я служив в армії на угорських просторах, де зблизька спізнав дух новел Олеся Гончара “Модри камень” і “За мить щастя”, що певною мірою благословили мене, молодого, на літературну дорогу.

Міжнародну німецько-українську премію імені Олеся Гончара на честь 101-ї річниці його народження молодим літераторам-початківцям вручили засновники та меценати — українська письменниця Тетяна Куштевська та її чоловік — учений і бізнесмен Дітер Карренберг з міста Ессен поблизу Дюссельдорфа. Голова журі, Шевченківський лауреат Петро Перебийніс представив публіці молоде поповнення українського письменства. Це, зокрема, у номінації прозових творів Назар Мулик із Козятина (Вінниччина), студент Дмитро Зозуля з Костянтинівки Донецької області, киянка Марія Косян. Серед поетів-початківців відзначено Лелю Покотило (Ольгу Крамар) із м. Дніпра за збірку поезій “Повстанське радіо”. Лауреатом серед публіцистів став Назарій Заноз з м. Теребовлі (Тернопільщина) за збірку нарисів “Місто як світ”. За літературознавчу працю “Поезія Апостолівщини” заохочувальну премію отримала студентка Марія Слободяник з м. Кам’янське на Січеславщині.

Щиросердечно вітали нагороджених квітами члени родини Олеся Терентійовича — його онука письменниця Леся Гончар та її чоловік скульптор Руслан Найда. Пані Леся зачитала вітальне слово молодим авторам від своєї бабусі Валентини Данилівни Гончар.

Щире слово про Марійку Підгірянку

Ольга САВ’ЮК,
педагог-організатор Стопчатівського ліцею, Івано-Франківська область
Фото **Поліни БОДНАРУК**

Щорічно в березні наш ліцей відзначає день народження видатної української дитячої письменниці з Гуцульщини Марійки Підгірянки.

Цьогоріч учні 1—4 класів провели мандрівку “В гостях у Марійки Підгірянки”. Більше 30 віршів прослухали присутні на шкільному літературному ранку. А першокласники декламували вірші Марійки Підгірянки для своїх батьків.

У перший день весняних канікул 30 учнів 3—4 класів здійснили поїздку в музей Марійки Підгірянки в село Білі Ослави на Надвірнянщині, щоб узяти участь у щорічних Марійчиних читаннях, покласти квіти до її пам’ятника. Радо зустрів нас науковий працівник музею В. Ю. Левицький. Він цікаво розповів про дитинство поетеси, показав її особисті речі. На наше прохання в музеї відбулася зустріч з лауреатом премії імені Марійки Підгірянки Аделею Григорук, письменницею, частою гостею нашого ліцею.

Літературні читання були дуже цікавими. Краса рідного краю, яскравий світ дитинства оживав у поезіях, майстерно прочитаних юними артистами. Дзвінкі голоси, гарна декламація четвероклясників нікого не залишили байдужими. А третьокласники читали вірші лауреата Шевченківської премії, нашого земляка Дмитра Павличка і своєї улюбленої поетеси Аделі Григорук.

Від імені Стопчатівського ліцею ми подарували матеріали про вшанування пам’яті Марійки Підгірянки в нашому навчальному закладі, які зразу ж розмістили в музейній експозиції.

Школярики охоче спілкувалися з Аделею Григорук, розпитували, як пишуться вірші і казки, де письменниця бере для них сюжети.

Діти надовго запам’ятають цей сонячний березневий день, адже побували не тільки на цікавій екскурсії, а ще кожен з них отримав подарунок: книжку А. Григорук “Лийся, пісенько крилата” і листівку із пам’ятником Марійці Підгірянці.

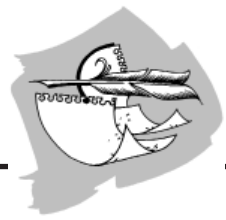

“Несу у собі цілий світ:
Змах пращі і до зір політ”.

Богдан ДЯЧИШИН,
лауреат премії ім. Івана Огієнка

Поезія любові Петра Шкраб’юка

Петро Шкраб’юк. У сяйві Божих одкровень (мініатюр [на!] поема). Дзвін, ч. 11 (889), 2018.

Та мить сприяє ближнім на добро,
Коли натхненням світиться Петро —
Така вже світла вдача Шкраб’юкова,
Що мислями освітлене й перо.
Мирослава Данилевська-Милян,
“Звіряю душу солов’ю”

Щойно прочитав поезію Петра Шкраб’юка в часописі “Дзвін”. Осмислюю думки любові Божих одкровень, щоденні життєві миті розмислів поета, його духовні переживання. У світі так мало тепла, добра, шляхетності в поведінці людини, любові. Жоден мислитель не в змозі осмислити вічні істини: “А де любов? Невже печаллю / Цей світ заражений всуціль?” (с. 7). Філософія не є всеохопною наукою. Я думаю, що любов до людей, батьків, між закоханими, в сім’ї можливо осмислити через логіку буття. Логіка буття — це коли добре мені, то добре й моєму ближньому. Універсальну формулу любові проголосив Ісус Христос: “...Люби Господа Бога свого всім серцем своїм, і всією душею своєю, і всією своєю думкою”. Це найбільша і найперша заповідь. А друга однакова з нею: “Люби свого ближнього, як самого себе” *(Євангеліє від Матвія 22:37—39)*.

Нуртують у пам’яті думки, які перечитую в Андрія Содомори про те, що “Скільки чого тримаємо у пам’яті — стільки знаємо... Скільки тримаємо в душі — стільки й живемо...”, а живемо пам’яттю і любов’ю. Так може писати людина любові, яка дарує свою працю пера побратимам: “Нехай Яворська Ольга прочитає / І ніжно приголубить, як своє” (с. 7). Читаймо теплі, змістовні посвяти колегам. Тут і Микола Яворський — муж

і помічник Ольги Яворської, побратими по перу Андрій Содомора і Володимир Базилевський. Мистецтво любові до людей проростає духовними паростками в душі поета, бо логіка буття — це не “хитрість світового розуму” (за Гегелем), щоб користуватися індивідуальними інтересами і пристрастями для досягнення своїх цілей, бо ще Сенека вчив жити для інших, якщо хочеш для себе жити:

Знаходжу в людях тільки гарне,
Первинне, чисте, елітарне,
Це значить, що й буття моє
Також глибинне і не марне (с. 8).

Кредо життя поета: “І я устав, аби не спати, / А стати правди охоронцем” (с. 9), бо сутність людини — бути собою, не зрадити себе, свою пам’ять. Будь чесним перед собою — то будеш чесним перед Богом, людьми. Правдою живе людина, правдою торує шлях до вічності, адже Бог, Його Дух всюди і в усьому: “Навіщо Господа шукати? / Він всюди. Світ — Його палати” (с. 9). Життя людини, громади має сенс в осягненні Єдиного начала усього сущого — Бога, Його любові. Про це писав і Тарас Шевченко, осмислюючи глибинну сутність нашого небесного Творця: “Не нарікаю я на Бога, / Не нарікаю ні на кого”. Але чомусь так ведеться упродовж усієї історії, що людство, народ і кожна людина шукає і знаходить винуватців своїх страждань, злиднів, бід поза особистісним буттям — своєї ж вини не визнає, завжди маючи напоготові виправдання бездіяльності: “Не винен Бог, що шлях трудний, / Що люди впали в гріх чадний” (с. 9).

Минуле невидимою духовною ниткою оживає в пам’яті поета й по серці скотиться “І та сльоза, коли переступаю / Осиротілий материн поріг” (с. 8); історія героїчної боротьби краян, настанови наших предків — людина без пам’яті, пошанування історії рідного народу — подмух вітру, є і нема:

Несу у собі цілий світ:
Змах пращі і до зір політ.
Несу багряну пам’ять предків:
Це їх — для мене — заповіт (с. 7).

Життя — це пошук правди і початку, пізнання Абсолюту любові, бо про кінець ми нічого не знаємо і знати не будемо — Бог приховав від нас таїну вічності: “І вернеться порох у землю, як був, а дух вернеться знову до Бога, що дав був його!” *(Екклезіяста 12:7)*:

Це щастя — кожен білий день.
Тож час не гай, встигай лишень
Творити, жити і любити
У сяйві Божих одкровень (с. 12).

Висловлюю щиру, глибоку вдячність Всеукраїнському товариству “Просвіта”, творчим спілкам, ЗМІ та усім, хто усно або письмово привітав мене у зв’язку з моїм 80-річчям.

Андрій ТОПАЧЕВСЬКИЙ

Звичаї — скарб народу

Хмельницька міська “Просвіта” шанує українські звичаї і традиції, працює на збереження духовності сучасного українства. Православна Церква відіграє в цьому велику роль.

Ознайомитися з вічними істинами християнської віри, моралі й етики допоможе книжкова виставка, організована в читальні Народного Дому “Просвіти”, яку першими оглянули вчителі спеціалізованої школи-інтернату.

Чільне місце на виставці займає Біблія або Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту, наново перекладена українською дослівно з мови давньоєврейської й грецької професором Іваном Огієнком (Лондон, 2002 р.).

Відвідувачі дізнаються про історію Православної української церкви, про вплив релігії на життя українського народу з книжок, надрукованих в українській діаспорі США, Німеччини, Великобританії та подарованих Народному Дому “Просвіти”.

Ці теми розкриті і в наукових працях Дмитра Дорошенка “Православна Церква в минулому й сучасному житті українського народу”, В’ячеслава Липинського “Релігія і церква в історії України” та в Церковних календарях 1972 року.

А для студентів 1 курсу гуманітарно-педагогічної академії особливо цікавими та потрібними стали видання “Бог і Шевченко” отця Михаїла Шевченківа та одне з видань Хмельницької міської “Просвіти” “Я з вами по всі дні аж до кінця світу”. Книжка розповідає про християнські мотиви у творчості Тараса Шевченка.

Для англомовних читачів на виставці представлено видання Гарвардського університету (1980 р.) про Острозьку Біблію та 1000-ліття українського християнства, видрукуваного у Нью-Йорку 1974 року.

Виставка діятиме до Великодня.

За інформацією Хмельницької міської “Просвіти”

Студенти 1 курсу Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

Премія малої прози ім. В. Портяка

Національна спілка письменників України та Фастівська міська рада заснували Міжнародну літературну премію малої прози (оповідання, новела) ім. Василя Портяка.

Цю премію присуджуватимуть за кращий літературний твір, який утверджує ідеали гуманізму, духовні цінності українського народу, ідеї незалежності України. Мета премії — увіковічення пам’яті одного з кращих новелістів сучасності Василя Портяка, сприяння розвитку короткої прози, відзначення сучасних майстрів новели та оповідання, а також пошук нових імен в українській літературі.

НСПУ щороку на своєму офіційному веб-сайті та на сторінках “Літературної газети” оприлюднює оголошення про проведення конкурсу на здобуття премії, умови та порядок його проведення.

Особі, якій присуджується премія, присвоюється звання лауреата Міжнародної літературної премії імені Василя Портяка, вручається диплом, нагрудний знак та грошова винагорода. Відзначення лауреатів Премії відбувається в урочистій обстановці щороку в місті Фастові 31 березня, в день народження Василя Портяка. До наступного вручення Премії видається збірка з десяти кращих новел і оповідань минулого року, які номінувалися на премію.

Інформація щодо результатів проведення конкурсу та його лауреата оприлюднюється на офіційному веб-сайті НСПУ та в газеті “Літературна Україна”.

Влас. інф.

Всміхнися, жінко

У Чернівецькій обласній універсальній науковій бібліотеці ім. М. Івасюка відбулася презентація збірки віршів та ліричних драм “Всміхнися, жінко” Олени Рєпіної. До заходу долучилися представники Чернівецького обласного об’єднання ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка.

Ярина ЦИБА
Фото **Ольги МАНЮК**

Олена Рєпіна — начальник районного відділу культури і туризму Глибоцької РДА, член літературно-мистецької студії “Витоки”, співзаступник голови районного об’єднання товариства “Просвіта” ім. Т. Шевченка.

“У збірці — різнопланові поезії, згруповані у 4 розділи. Є патріотична лірика, твори, написані за мотивами історичних подій та постатей, але ядро збірки — духовна жіноча лірика. Саме в цій ніші найкомфортніше почувається авторка. І наша зустріч у ці урочисті дні Великого посту, слова Архангела Гавриїла, що звернувся до Богородиці “Радій, Благодатна! Господь з Тобою! Благословенна Ти між жонами”, звучать лейтмотивом до поезії, яку зачитує авторка, присвяченій великій жінці — Марії, Матері Ісуса”, — підкреслює модераторка презентації Любов Шилюк, завідувачка відділу мистецтв Чернівецької обласної універсальної наукової бібліотеки ім. М. Івасюка.

“Сучасна жінка виконує у житті безліч соціальних ролей... Щоб не виснажились криниці її натхнення, як профілактику від професійного вигорання, я беру сама і пропоную іншим рецепти від жінок з Біблії. Є дуже гарна розповідь “Ісус в гостях у Марти і Марії”. “Господи, чи байдуже тобі, що на мене саму полишила служити сестра моя? Скажи ж їй, щоб мені помогла”. (Євангеліє від Луки 10:40). У кожній жінці живуть обидві героїні зі сторінок Євангелія — обтяжена щоденними клопотами Марта і Марія, яка прагне чогось більшого і глибшого, ніж просто облаштування побуту. Жінка, яка зуміє досягти балансу між безкінечним колообігом справ Марти і умиротворенням душі Марії — досягне гармонії і стане щасливою. Про це в поезії “Букет молитви”, — каже Олена Рєпіна.

Поезії “Букет молитви”, “Чом ти плачеш, Маріє?” імпровізували учасники студії поетичних мініатюр “Житейські істини”. Учні Чагорської школи (керівник Наталія Козачок) читали поезію Олени Рєпіної — “Отче наш” про Україну”. І заспівали “Молитву за Україну” Олександра Кониського. Іван Лупу — педагог Глибоцької музичної школи, зіграв п’єсу на трубі “Via Dolorosa” — “Шлях Скорботи”. Ярина Вишпінська заспівала пісню на вірші Т. Шевченка “Не тополю високую”.

На грані неможливого!

Кілька принагідних зауваг щодо феноменального прозового доробку Левка Різника

Остап СВІТЛИК,
заслужений діяч мистецтв

Ні для кого не секрет, що серце письменника — сумлінного Послушника Слова — чутлива мембрана, яка навіть мимоволі мусить відгукуватися на все, що завдає болю або приносить людині радість. Як на теперішні демократичні часи — гірка Сізіфова праця! Бо, здається, роботяще суспільство наше зовсім не зацікавлене, аби той камінь-проблему, що його викочує літератор “на гору”, до свідомості свого друга-читача, належно громадою був оброблений та, нарешті, потрапив у мурування Храму спільного добра.

Досить перелічити лишень деякі назви романів Левка Різника, відомого й далеко за межами України прозаїка, аби перед очима постала грандіозна мапа історичної епохи: “Поет і Владика”, “Крук, або П’ятдесятилітня війна”, “Усуси на Лисоні”, “Самотність пророка”, “Наріжний камінь”, “Неоплатні борги”, “Фактор Данила Вернади”, “Лідер”... А це ж тільки дещиця з письменницького доробку! Щоправда, таки ж видатна, гідна уваги не лише теперішніх лідерів літературно-критичного цеху дещиця.

Прислухаймося бодай до сказаного письменником ще майже тридцять років тому, хоча й приписаного проурядовим київським журналістам: “Українська владо, почуй таки вченого Вернаду, який хоче від тебе небагато — лише: 1) повернутися обличчям до малого й середнього бізнесу; 2) забезпечити енергетичну незалежність України; 3) повернути українцям ув Україні їхній духовний, культурномовний простір...”

Ці рядки з роману Левка Різника “Фактор Данила Вернади” відтоді гордо майорять на прапорах чи не всіх політичних партій, але руху до якоїсь їхньої реалізації — жодного! В чому ж тут річ?! Який сенс українським владцям, себто “політичній еліті”, отак безсоромно маринувати суспільство?! Це те саме, що вперто пиляти гілляку, на якій поки тримаєшся?!

Відтак автор, як переконаний просвітянин, люб’язно йде вірному своєму читачеві назустріч: “Розмноження партій та партійок з такою швидкістю і в такій кількості, як це спостерігається у світі мікробів і вірусів, (...) веде до різкого послаблення суспільства, до послаблення держави, а в результаті — до ще більшого зубожіння населення...”

Що ж осьдечки не так?! Хіба не все — чистісінька правда?!

Учений Данило Вернада, герой згаданого роману, готовий вилікувати Україну від цієї капосної недуги — “суспільного туберкульозу”, проте численні партійки, що проросли в народі занадто нещадним ворогуванням електорату, гуртуються в непробивний бар’єр. І яка сила спроможеться його пробити, якщо нема в електорального народу належної єдності?

Оце ж і є воно, коріння розбрату. В отруйних, пустопорожніх гаслах, у накинутих виборцям ідеологемах, абсолютно не властивих їхній ментальності, зате винятково хвороботвірних! Адже в отих гаслах усе та сама “революційна рівність”, але в новітній, суто рекламній упаковці.

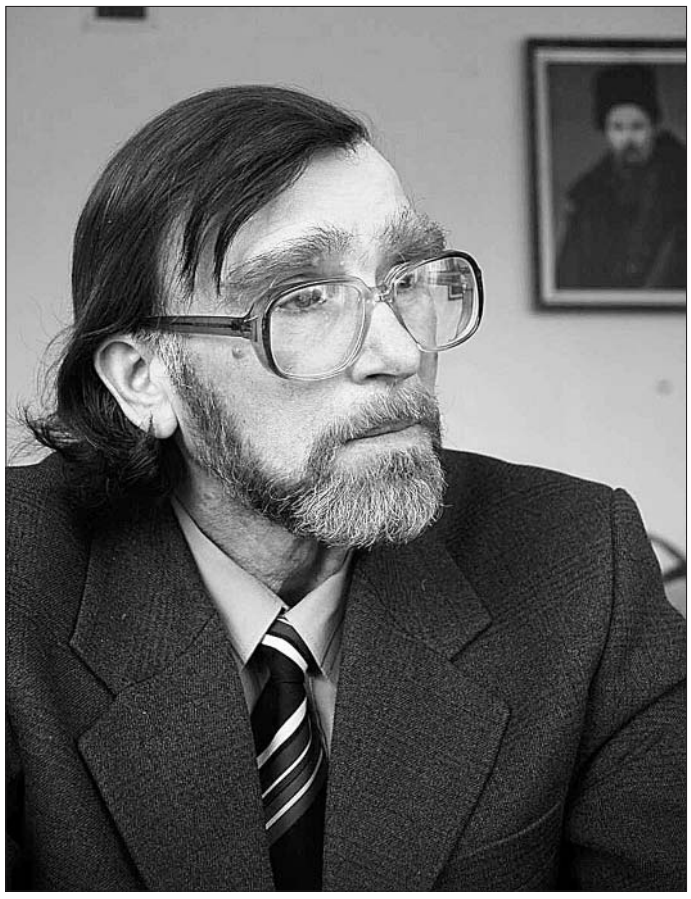

А що лежить у їхній основі? Такого ж роду пустопорожні обіцянки... Проте вже підперезані добірною газетярською риторикою, в якій нашої, усенародної правди неначе кіт наплакав...

Яка неймовірна аналогія до теперішньої ситуації! Навіть не віриться, що написано цей кінематографічний твір на самому початку XXI століття... Та досить порівняти його з кіно-комедійним серіалом “Слуга народу”, в якому задіяно першокласних акторів, то відразу відкривається конкретна реальність: у романі — достеменне, суворе “політичне” життя, натомість у кіно — тільки вельми карикатурна його подібність.

Ясна річ, доста смішна. Та якщо в романі світиться мудрий батьківський усміх, то в кіно — тільки посміх! Безперечно, з посміху теж люди бувають. Але тільки тоді, коли режисер-автор усвідомлює різницю між цими словами-поняттями. В іншому випадку доведеться зізнатися: “маємо те, що маємо”, як ненароком обмовився один український президент.

Ось у таких нюансах — завдяки мистецтву слова й температурній (себто кровній!) повноцінності персонажів — якраз і вимальовується життєдайна художність літературних полотен Різника. І ніде правди діти: щоб їх належно поцінувати, так само потрібен талант.

Легендарний героїзм Українських Січових Стрільців, які понад століття тому боролися за незалежність нашої Вітчизни, що яскраво розкрилився в романі “Усуси на Лисоні”, а також вельми кривавий трагізм війни, відбитий у долі героїв роману “Крук, або П’ятдесятилітня війна” — визначна сторінка творчості письменника. У цих творах, як і в повісті “Колекціонер”, Левко Різник сумлінно досліджує морально-етичні грані характерів і звичайних, а також і незвичайних українців, які з пекельного полум’я світових воєн усе-таки винесли зворушливу, вистраждану любов до України та свого народу.

Чого вартий, до прикладу, хоча б смертельний півстолітній двобій українського митця та полковника НКВС на тлі кривавих суперечностей, що розривали нації (та й хіба досі не рвуть?!) євроазійського континенту! Тим паче, що роман-епопея “Крук, або П’ятдесятилітня війна” створений на документальних фактах, уважно досліджених Левком Різником. А це означає лишень одне: твір правдивий, мов саме життя.

Отже, й у цьому випадку письменник допомагає нам виснувати: Бог і диявол — то крайнощі, з яких і постала людина. Та лишень мистецтво й віра дають їй ті крила, що виносять до Світла Божого.

Тому й чарує нас письмо відомого майстра слова, що він, олюднюючи епоху, аж ніяк не схильний вигадувати події!

На грані можливостей художнього слова розкриває прозаїк численні позалаштункові таємниці не лишень українського, ба також і європейського суспільно-політичного життя. До того ж автор настільки майстерно змальовує діалоги й проблеми героїв, що ми стаємо їхніми самовидцями!

Безперечно, настільки епохальні, яскраві твори письменника, як “Поет і Владика”, “Містерія непокори патріярха Йосифа”, “Самотність пророка” тощо, потребують і глибокого, серйозного філософсько-професійного осмислення. Адже саме задля того вони й побачили світ! Отож хочеться сподіватися, що таке, воістину фахове прочитання, — не за горами...

На жаль, романістові не йдеться про бажане, либонь, для багатьох читачів розв’язання пекучих моральних чи філософських проблем... Але саме завдяки йому, письменникові з Божої ласки, який поєднав у собі талант Олеся Гончара та Романа Іваничука, ми вчимося нарешті розрізняти два види філософій літературної творчості, а саме: філософію раціональну й експериментальну. Вчимося, бо інакше годі й думати приєднатися до феєрії психологічних відкриттів автора.

Звичайно, в однієї з отих філософій очі традиційно зав’язані, вона дибає спотикаючись, береться за все, що потрапляє під руки, проте, зрештою, таки наштовхується на вартісні, а то й дорогоцінні речі. Друга натомість — ураз підхоплює справді коштовний матеріал і намагається зробити з нього достеменний смолоскип, хоча той аж ніяк не допомагає їй перевершити суперницю. Адже тільки в парі вони вартують мистецтва.

Отже, головне, що автор уміло правує означеними філософіями. На літературному кону творяться майже містичні дива! Патріярх Йосиф, як і звичайний митець, багаторічний в’язень ГУЛАГу, перемагає диявольську спокусу зречення Слова Господнього саме тому, що твердо вірить у божественне призначення людини.

Тож насправді містичне саме те, що і є талантом! А цей останній усеціло належить реальній природі творчості.

Кажемо — стосовно ролі житейського судді — “на жаль”, бо Левко Різник, як нам видається, має неабиякий хист якраз до розв’язання наболілих суспільству проблем. І його творчий досвід, що став надбанням уважних читачів, яскраво це потверджує. З другого боку пильненько приглянувшись, не можна не помітити й певної філософської відстороненості автора від суєти суєт... Адже творчості потрібен ще й духовний простір!

Але ж хіба може бути інакше?! Досвід прагне примножити безмежні свої художні пошуки, діючи спонтанно, проте безперервно, а водночас він сумлінно вишукує посутні явища... Натомість розум уперто прошкує за вже відомими аналогіями... Проте суть унікальної Різникової творчості полягає в особливій гармонізації читацьких почуттів. І саме у такому творенні гуманітарної атмосфери взаєморозуміння поки що не бачимо рівних йому. Тож побажаймо щедрому Послушникові Слова нових творчих успіхів!

Літературні «Витоки» Глибоччини

З нагоди святкування Всесвітнього дня поезії у центральній районній бібліотеці міста Глибока відбулася зустріч членів літературно-мистецької студії “Витоки”.

Ярина ЦИБА,
керівник прес-центру Чернівецького обласного об’єднання ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка

Хвилиною мовчання вшанували пам’ять Григорія Трафюка — буковинського поета з Глибокої, художника, композитора, члена літературно-мистецької студії “Витоки”, члена НСЖУ, який раптово помер 2014 року. Донька — Марія Маріщак — каже, що скоро з-під друкарського станка вилетить третя збірка поезій — і відкриється зовсім інший Трафюк: “Творчі Еверести, які ми можемо осягнути своїм зором, — насправді це його боротьба із самим собою. Я це осягнула, коли перечитала сотню неоприлюднених татових поезій, перебрала тисячі рядків. Зрозуміла, що творчість Трафюка не потребує компліментів, вона й так на видноті. Тема розмови з читачем має значно “більшу вагу, ніж літературні реверанси”.

Україні

“Небо очей твоїх...”

М. Ткач

У небесах очей твоїх
Веселим жайвором літав я.
І линув мій безпечний сміх
У росянисте різнотрав’я.
У небесах очей твоїх
Гойдали смуток мій веселки.
І даль світилась, як поріг
У світ незнаний і далекий.
У небесах очей твоїх
Живе одвічна таємниця.
Ти — мій священний оберіг
І сподівань моїх світлиця.
І щоб не встиг я, щоб не зміг —
Усе віддам тобі уклінно.
І в небесах очей твоїх
Навік розтану, Україно.

Григорій Трафюк

“Є потреба читати поезії Григорія Трафюка не годину, не день, не два — усе життя. Бо писані серцем і душею, розумом і великим надбанням досвіду. У стислій формі й у безмежному змісті кожного вірша — ціла епоха! — наголошує Олександра Возняк, керівник районної літературно-мистецької студії “Витоки”, голова районного об’єднання “Просвіта” ім. Т. Шевченка.

Учасники літературно-мистецької студії “Витоки” презентували авторські поезії: Олександра Возняк — “Чебрецевий квіт” та уривок з поеми “Козацькі шляхи”; Олена Рєпіна — “Адам”, “Хрест і Симон”; Елеонора Скіпор — “Марцишор”; Марія Козуб — “Прокидайся, Україно”; Любов Резнічук — “Плач землі”; Родіка Зегря — “Про тих, хто бачить слово”, “Липень з відтінками жовтня”. Ольга Шевченко читала поезії Григорія Трафюка, Віра Франчук співала пісні Михайла Стасюка: “Краса”, “Поклик ранньої любові”, “Сповідь”, “Дівчина-коса”.

На зустрічі були присутні Тамара Мінченко і Марія Пелех — члени Чернівецького обласного об’єднання ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка. *“Саме у хатах-читальнях 150 років тому починалася “Просвіта”, тож невипадково ми сьогодні зібралися у бібліотеці, читаючи вірші рідною мовою. 150 років тому українські прогресивні священики, вчителі зібралися і вирішили, що треба захистити, створити якусь організацію, яка б стала на захист української мови. Ми проводимо багато заходів, конференцій, приурочених цій даті. Але приємно зустрічатися саме так, коли звучить українське поетичне слово, славиться Україна”*, — зазначила Марія Пелех, відповідальний секретар обласної “Просвіти”.

Ведучі зустрічі — Ірина Марар і Лідія Брудер, бібліотекарі Глибоцької центральної районної бібліотеки.

Нова книга Михайла Слабошпицького “З пам’яті дзеркала” завершує своєрідний цикл мемуарної прози, де вже оприлюднено “Протирання дзеркала” і “Тіні в дзеркалі”, що мають широкий розголос.

Книга, як і дві попередні, з’явиться у видавництві “Ярославів Вал” улітку.

Пропонуємо увазі читачів цей мемуарний фрагмент.

Іншого разу не було

Ростислав Доценко

Добре пам’ятаю перше враження від нього.

Невисокий, трохи присадкуватий, чоластий і з тихим голосом інтелігентний чоловік.

“Ростислав Доценко”, — представився, і я відразу ж згадав, скільки суперлативів чув на його адресу від свого приятеля Валентина Корнієнка, що працював у відділі художньої літератури надзвичайно популярного тоді тижневика “Україна”, де я підробляв у ролі літературного консультанта, листовно пояснюючи початківцям вади їхніх творінь і закликаючи наполегливо читати класиків, щоб учитися в них писати.

Валентин давав мені твори Вільяма Фолкнера, Едгара По й Оскара Вайльда в перекладах Ростислава Доценка, де я втішався особливою українською мовою, що мало нагадувала нашу повсякденну українську радянську мову. Корнієнко повторював: кожному молодому нашому авторові треба зробити обов’язковою лектурою переклади Євгена Поповича, Юрія Лісняка, Анатолія Перепаді й Ростислава Доценка, щоб ті автори справді вивчили нашу мову саме від цих перекладачів.

Тоді в Україні було яскраве сузір’я майстрів художнього перекладу. До названих Корнієнком треба додати геніального Миколу Лукаша, його славного соратника Григорія Кочура, неперевершеного перекладача “Одіссеї” та “Іліади” Бориса Тена, а також Євгена Двоб’язка, Дмитра Паламарчука, Андрія Содомору, Дмитра Павличка, Івана Дзюбу, Ольгу Сенюк, Олексу Синиченка, Віля Гримича, Михайла Москаленка, Дмитра Андрухова. Тоді тривав бум перекладної літератури — у “Дніпрі”, “Веселці” й “Молоді” виходили популярні серії видатних творів світової літератури. Новинки її щедро публікував і журнал “Всесвіт” (особливо в час редакторування в ньому Дмитра Павличка). А ще ж раніше такі були епохальні, як “Пан Тадеуш” Міцкевича та Вольтерова “Орлеанська діва” в перекладі Максима Рильського. Або його феноменальні відтворення прози Гоголя, де Гоголь звучить, здається, ще сильніше й природніше, ніж в оригіналі; справді конгеніальні переклади. Іван Малкович ось уже вкотре перевидає їх у своєму видавництві “А-ба-ба-ґа-ла-ма-ґа”.

І ось, знаючи Ростислава Доценка заочно, я нарешті офіційно знайомлюся з ним. Я — завідувач відділу критики “Літ. України”, а Ростислав Іванович пропонує свою статтю для друку. Стаття оглядова: автор скрупульозно перелічує, що зі світової класики вже з’явилося в українських перекладах, а що треба невідкладно перекладати й видавати, щоб не надто відставать од світового літпроцесу. Я приголомшений огромом інформації. Це ж треба тримати в полі зору різні літератури! Невже все те посильно одній людині? Виявляється, посильно, якщо та людина Ростислав Доценко. Валентин Корнієнко сказав мені, що потужний у роботі Ростислав Іванович працює за цілий науково-дослідний інститут.

Його стаття вийшла в газеті. Але вже зранку в день появи газети розлючений редактор Віталій Виноградський викликав мене “на килим”. Редактором аж трусило: “Ви кого мені підсунули?!” — прошипів він. Я не розумів, про що йдеться: “Де? Кого?” І тут редактор викричав мені, що в ЦК партії йому так усипали, що він мало не забув, як його звати.

Я справді не знав тоді, які ж це гріхи записано за Ростиславом Доценком, що ж там у минулому в нього таке, бо ж із редакторових слів і з його тону виходило приблизно таке: це небезпечний державний злочинець, який загрожує існуванню якщо не всього СРСР, то принаймні УРСР.

Пішов у спілчанську бібліотеку. Знайшов кілька книжок у перекладі Доценка. Приніс у редакцію і поклав перед перелякані очі Виноградського: дивіться, мовляв, його переклади друкують, то чому ж нам у газеті заборонено друкувати його статті? Редактор якусь мить повагався в роздумах, а відтак знайшов універсальну відповідь: “Там, наверху, їм видніше — вони все знають. Наше діло маленьке — нам виконувати, що накажуть!..”

Розпитав Корнієнка, чому таке ставлення до Ростислава Івановича? Що за шлейф, про який мені торочив редактор, тягнеться за ним? Валентин у загальних рисах пояснив: Доценка ще студентом заарештували й засудили за політичним звинуваченням. Але ж потім його реабілітували. А це, бач, знову змінюється політична погода, бо йому знову навішують усяких собак.

Аж через тридцять з лишком років я одержав відповідь, як мовиться, з перших рук. Доценко подарував мені свою книжку “Світлі думки проти ночі (Афоризми і щось близьке до них)”, де він у післяслові під псевдонімом ЕР Дек описав свою життєву одіссею. Там прокоментовано цей етап його біографії, коли він, дев’ятнадцятилітнім, 1950-го вступив до столичного університету на філфак. “А звідти за останнім сталінським “оргнабором” на межі 1953 року, звинувачений в “українському буржуазному націоналізмі” (“російського” не водилося в принципі), разом з двома однокурсниками — Грицьком Волощуком та Миколою Адаменком, шугонув на 8 років розбудовувати концтабірний комунізм на “неісходимому” сході Союзу. В таборах він запізнався з розмаїттям в’язничної громади різних поколінь аж до “лісових братів” з Литви і хлопців з УПА та ще таких провідних діячів українського національно-визвольного руху як Володимир Горбовий, Йосип Сліпий та інші непересічні особистості”.

Знаючи умови існування в’язнів радянських концтаборів, неймовірне катування їх непосильною працею, важко повірити, що саме там Доценко самотужки — способом самоосвіти — освоював політекономію, філософію, літературу й іноземні мови. Навіть робив перші свої художні переклади. Без університетських менторів і творчих семінарів. У перекладацтві, котре вимагає виучки й виучки (ремесло ж це має сотні загадок і секретів!), він сам став собі “школою” і курсами підвищення кваліфікації. За словами Корнієнка, Ростислав вийшов на волю вже готовим перекладачем.

Ще цитата з Доценкового автожиттєпису, котра пояснює, що, як і чому відбувалося тоді в його житті, коли він в ув’язненні поглинув гору всякої важливої лектури: “Ідеологічно “підкувавшись”, Ростислав став одним із співзасновників уже інтернаціональної “Групи революційних марксистів”, яка мала на меті поборювати тоталітарний режим в СРСР, за що одержав додаткових 7 років ув’язнення. Загалом відсидівши десять літ плюс три місяці і, не діждавшись третього присуду, на який один час всерйоз “накльовувалось”, з мордовських конопель несподівано-сподівано шубовснув у київське шістдесятництво (де радо познайомився з двома Іванами — Світличним і Дзюбою, з Аллою Горською і Ліною Костенко та іншими просвітлими особинами тих явно відродженських років). А на підставі довідки про зняття першої судимості — була ж саме хвиля відлиги! — поновився в тому самому КДУ, який успішно й закінчив 1965 року...”

Отже, Ростислав Іванович був персоною non grata. Формально до нього начебто й не могли причепитися, але той, кому це треба, легко здогадувався, чим він дише і що в нього на думці. Колишній робітник на будівництві Волзької ГЕС ім. Леніна, а потім Чунського домобудівного комбінату Іркутської області (це в роки неволі) попрацював редактором видавництва “Дніпро”, де був людиною справді на своєму місці. Та згодом його звідти “вичистили”, і він — з його інтелектом, з його ерудицією, зі знанням мов! — був редактором Центральної наукової сільськогосподарської бібліотеки. Справді неймовірна наруга над людиною такого масштабу.

Сім його років у “Дніпрі”, де він одержав од свого талановитого колеги Анатоля Перепаді титло “редактор доброї крові”, — це кілька його перекладних книжок (романи Вайлда, Фолкнера, Купера, збірки оповідань Марка Твена й Едгара По). Це літпортрети Гемінгвея й Фолкнера. Це сенсаційна стаття “Мовна бистрінь і словникова нетеча” (про прикрі недохопи лексикографії в Радянській Україні), що побачила світ 1966 року у “Вітчизні”, була надрукована в лондонському часописі “Визвольний шлях” (його видавець — ОУН). Можна тільки уявити, як це ускладнило Доценкові можливості для друку в Україні!

Суслов у Москві, а Маланчук у Києві взялися до нового “закручування гайок” і до призначення нових офірних індивідів. А до них автоматично приєднували тих, хто раніше був призначений ворогом ладу, і, хоч їм і погасили судимості й нібито дозволили бути рівноправним у всіх сенсах і з політичними безгрішниками, тепер вони знову опинялися в зоні ризику, перманентної підозри та безжальних обмежень на самореалізацію.

Доценко попрощався з “Дніпром”, де його щиро шанували за високий професіоналізм, інтелігентність та доброзичливість. Змушений був полишити роботу над 12-томником українського Джека Лондона, котрий він, мов добра мати дороге дитя, випестував, і це стало справді резонансною літературною подією — незмінно популярного американця з його “Мартіном Іденом” та “Білим іклом” масово читали українською.

До нього навіть виявили своєрідний гуманізм. Не звільнили, причепившись до чого-небудь (порушення трудової дисципліни, зрив графіка засилу рукопису в друкарню чи ще щось) — йому дозволили піти з роботи за власним бажанням. Гамуючи в душі небажання розлучатися з любою роботою, написав: “...прошу звільнити за власним бажанням”. Звільнили.

Хоч і як шкода було справування в редакції зарубіжної літератури, де він був у своїй органічній стихії, де його присутність багато важила для успіху всього, що там робилося, і де він відчував адорацію до себе найбільших авторитетів художнього перекладу, сказав собі: це — ще не катастрофа. Якщо він умудрявся перекладати навіть у неволі, то тут має для цього необмежені можливості. А друк, видання перекладів? Доведеться потерпіти. Головне — працювати над усім тим, що він собі планував.

Отже, сільгоспбібліотека — й робота не дуже до серця. І великі проблеми з друком, як це було з усіма неблагонадійними. Добре, що хоч не ввели його в списки тих, чиє ім’я взагалі не мало з’являтися ні в ЗМІ, ні в книжках. Доценко мав право інколи опублікуватися. Але, як кажуть, суто гомеопатичними дозами. Оце саме тоді в “Літ. Україні” і з’явилася його стаття, що викликала в ЦК грім і блискавки.

Приблизно в той час я читав Доценкові переклади оповідань Вільяма Фолкнера, котрі оприлюднило окремою книжкою “Червоне листя” видавництво “Дніпро” в популярній тоді серії “Зарубіжна новела” (до речі, то була вже двадцять дев’ята книжка серії).

Я зберіг те видання “Червоного листя” до сьогодні. Розгортаю книжку й поринаю в особливу мовну атмосферу. Пригадую, як особливо вразила вона мене тоді, коли читав “Червоне листя” вперше. Переважна більшість тодішніх перекладів створювала враження кальки з російської (а немало зарубіжних творів і насправді перекладалися не з оригіналу, а з російської; отже, переклад... із перекладу). Тут це було виконано з оригіналу. А головне — цей текст несе в собі неповторний аромат і чар питомої української мови.

Може, тоді назагал в Україні й не аж так помітно було, як планомірно витісняється буквально зі всіх сфер життя українська мова, бо все вміло камуфлювалося прекрасними лозунгами про культурно-духовний розквіт націй в СРСР. Але нам, журналістам і літераторам, було виразно помітно: українська давно стала безнадійно непрестижною. Всі наші міста, разом навіть із тими райцентрами, де є хоч якась промисловість, уже російськомовні. Виняток — Львів, Івано-Франківськ, Тернопіль, Рівне, Луцьк. Неймовірно збіднювалася і регламентувалася лексика, дозволена для вживання в літературі й у ЗМІ. Реєстр слів, підданих репресіям і загнаних у гето застарілих, не рекомендованих до вживання, склав би кількатомовий словник. Пам’ятаю, як заступник редактора “Літ. України” Борис Гончаренко викреслював у моїх текстах “завше”, “відтак”, “відтепер”, “поквапом”, “правдомов’я”, “крицевість” та чимало інших, обурено допитуючись, де я всього цього (так у нього звучало!) словесного сміття набрався. Мовлялечки, є справді сучасна українська мова, і її злочинно засмічувати всякими архаїзмами та недолугими неологізмами, що спотворюють і компрометують її.

Цікаво, чи він вірив у те, що казав, чи лукаво напускав демагогічного туману, виконуючи партнастанови? Бо ж був чоловіком, м’яко кажучи, куценького розуму і

звичайним графоманом, якому не вдавалося приховати свою люту заздрість до людей талановитих. Він, бідака, аж зеленів од нападу ненависті, коли перед його налиті кров’ю очі лягали статті, скажімо, Гуцала, Щербака, Павличка, Шевчука.

А тут — ще й Ростислав Доценко! Той Доценко, який пише без оглядки на всі рекомендації і вимоги з приводу дозволених і не дозволених слів. Пише так, нібито це його не стосується. Дозволяє собі те, що не дозволено. І хто він такий? Суб’єкт із назавжди підмоченою репутацією! Легко передбачити, що його попереду чекає! А попереду чекає те, що вже було в нього позаду! Приблизно так вичитували мені редактор і його заступник після публікації вже згадуваної Доценкової статті, котру вони помилково пропустили на сторінки письменницької газети. Проочили, мовляв. Визнаючи свою помилку, звинувачували мене, що це я вчинив цей контрабандний підступ. Тобто приписували мені те, чого не було. Не приписую собі такого героїзму. Я, неофіт критичного цеху, який щойно появився в газеті, уявлення не мав, хто бажаний, а хто не бажаний на сторінках “ЛУ”. Ростислав Доценко був не просто небажаний, а категорично небажаний. І мені наказано це затямити.

Зрештою, це — окрема тема, котру, якщо викладати й коментувати кожен випадок, потрібно багато часу й багато місця. Доценко — один із сотень (якщо не тисяч), якого постійно піддавали остракізму. За все. За біографію, за переконання, котрі — якщо він і не декларував їх, — легко вгадували. За творчу практику, котра йшла абсолютно врозріз із усіма тодішніми настановами й критеріями. Одне слово, був він чоловіком неблагонадійним, а тому й приреченим на відлучення від “сродної”, за висловом Григорія Сковороди, праці.

Не одну творчу людину було саме в такий спосіб знищено — й вона не змогла самореалізуватися. Одні впадали в безвиводну депресію й, безсило опустивши руки, полишали будь-які творчі чи наукові спроби. Інші потрапляли в обійми зеленого змія і вже не здужали випливти в нормальне життя з алкогольного моря, знаходили на його дні свій кінець.

Ростислав Доценко виявився напродив вольовитим і цілеспрямованим чоловіком. Він не чекав сприятливих обставин, за всіх умов лишався самим собою. І працював, мов каторжанин, у якого немає іншого вибору.

Сам Доценко наголошує на своїй любові до афоризмів. І на тому, що не міг відмовити собі в задоволенні перекладати афоризми Франсуа Ларошфуко, Ралфа Емерсона, Амброза Бірса, Бернарда Шоу, Андре Моруа, Карела Чапека, Габріеля Лауба. Це — окрім “множинно присутніх у Доценкових тлумаченнях Оскара Вайлда та Станіслава Єжи Лєца”. На мою гадку, все те й інспірувало його “афоризмування”: у часи його недрукування все-таки оприлюднював у періодиці окремі свої афоризми, сентенції та максими під псевдонімами чи й зовсім анонімно.

Хтось із великих назвав афоризм конспектом роману. А ось Доценкова дефініція цього шедеврального міні-жанру: “Афоризм — це не так “від великого до смішного”, як “від великого до смутного”, в тому авторові важко опонувати. Несподіваний зигзаг думки, котра тільки прикидається жартом. Згадується чиєсь: “У кожному жарті — лише частинка жарту”. Доценкова збірка — то й демонстрація його віртуозного володіння жанром і ще одне свідчення можливостей афоризму висловити якщо не все, то майже все про світ і людину в ньому. Це справді неймовірний жанр, котрий просто не уявляється без гри гострого розуму, вибухів парадоксу. Я маю цілу колекцію видань світової класики афоризму.

Читаю Доценкові афоризми. Втішаюся ними і розкошую розумом серед них. “Деякі люди нічого не кажуть, а потім зрікаються своїх слів”. “Життя — це мистецтво, ото лиш біда, що забагато ремісників у ньому”. “Коли здійснюються утопії, утопістів найпершими й топлять”. Або ось ще: “Чим більше од, тим одіозніше поезія”.

Чом не діагноз стану літератури періоду соціалістичного реалізму? А ось про те, кому і як щастить у письменстві: “У літературі, як і в коханні, треба, щоб і вона тебе вибрала”. “Часом останнє слово належить тому, хто не має і першої думки”.

Просто несила зупинитися в цитуванні цих вербальних феєрверків. Доценко буквально фонтанує парадоксами, гіркими дотепами й артистично висловленими сентенціями. Якщо в нас є такі афоризми, то нам нічого комплексувати й нітитись перед літературами, де є Монтень, Гельвецій, Вовенарг, Ліхтенберг, Теофраст чи Лабрюйєр.

Цікаво, що в Доценкові уживався не тільки майстер суперлаконічного висловлювання, а й політичний мислитель, соціолог. У “Світлих думках проти ночі” є чимало максим, котрі нагадали мені “Володаря” Нікколо Маккіавеллі, “Владу” Бертрана Рассела і “Листи до братів-хліборобів” В’ячеслава Липинського. Ось, скажімо, така полемічна теза: “Похваляємось запорозьким республіканізмом, але забуваємо, що на певному історичному етапі автократія таки виправданіша, бо вона прищеплює державницький первень громаді, а з ним у крові вже легше й демократичну державу виборювати”. Гадаю, тут із Ростиславом Доценком готовно солідаризувався б Пантелеймон Куліш, у якого читаємо чимало застережень з приводу запорозької вольниці й політичного анархізму козацтва, де поряд зі звитяжним лицарством не було державницького інстинкту, що поінколи перетворювало його на авантюристичних ландскнехтів, які ладні були вмирати за чужі землі й інтереси, забуваючи свої.

Ще одна теза Доценка, в якій він перегукується (очевидно, сам того не відаючи) з Богданом Цимбалістим, автором болісної своєю відвертістю й національною самокритикою книги “Тавро бездержавності”: “Довговічне безхребетне українство і далі (попри помаранчеві зрушення) приявне з неясними наслідками, які можуть бути й трагічними, бо історія не все грається в піддавки з тими, хто не здатен сприймати її уроків і не може відсахнутись від задавненого “навсібічуклінства” й “мояхатаскрайства”, не здатен скористатись тими просвітлинами, що їх вона надає хіба раз на віку, а то й не раз на цілу вічність”.

Читаючи всі ці лаконічно висловлені розмисли, допевнюєшся, що Доценкові студії з філософії, історії та політекономії в табірні літа не були намарними — він зірко орієнтувався в реальності за будь-якої політичної погоди й поточної ситуації. Він мав емоційний інтелект, що породжує гостру інтуїцію. А про різнобічність його ерудиції я вже казав. Саме з такого типу індивідів виходять справжні політичні діячі й духовні лідери.

Завдяки приятелюванню з Валентином Корнієнком, що був одним із найближчих до Ростислава Івановича людей, я знав, над чим Доценко працює, жадібно читав ті його переклади, котрі йому пощастило видати до того, як його було майже відлучено від видавництв і періодики. Тоді ми інколи зустрічалися або в Корнієнка вдома, або ж у видавництві. Тоді я трохи збагнув особливість його натури. Ростислав Іванович був, як мовиться, річчю в собі. Підкреслено чемний, навіть ніби аж знуджено або іронічно спокійний, він, очевидно, саме таким і був в уявленні тих, з ким спілкувався на відстані чи був у звичних робочих стосунках. Але згодом я несподівано побачив ще одного Доценка.

Його стриманість швидко злітала з нього, коли заговорював про те, чим він захопився і не терпелився вилити своє захоплення. Від нього я вперше почув про дивного (“майже геніального!”) поета Леоніда Лимана. Думалося, Ростислав Іванович дещо тут перебільшує — я ж нібито знаю всіх найпомітніших поетів української еміграції. І ось — добірка віршів у газеті “Жива вода”, котру, переборюючи всі перешкоди (безгрошів’я, нападки педагогів радянського закрою і т. ін.), героїчно видавав Дмитро Чередниченко, який з незмінною адорацією ставився до Ростислава Івановича, бо розумів, кого маємо в його особі. До речі, майже щономера в “Живій воді” Доценко подавав твори невідомих в Україні наших письменників, яких лиха доля закинула в різні країни світу.

І ось — відкриття Леоніда Лимана.

Наткнувся поглядом на його вірш “Краматорськ”:

Робочий потяг з Красного Лиману,
Спинившися, приїхав уночі.
Коли свердлили височінь весняну
Високих домен вогненні смерчі.
І танки йшли з заводу на платформи;
Зенітки збили, але свій літак,
Донбасівець (за браком уніформи)
Ішов на фронт, одягшись у піджак...
...Лишились там індустріальні клени,
Робочі клуби вицвілі й бліді.
Вже шоста осінь, як віднято в мене
Залізне місто, де я жив тоді.
Минулого не треба повертати —
Чомусь тривожно в серці вирина
Останній поїзд, без рушниць солдати
І жінка, що ловила шпигуна.

Доценко з його бездоганним естетичним смаком одразу відчув: це дивовижний вірш. Абсолютний літературний мінімалізм; майже всі слова тут вживаються в їхньому автологічному значенні, ніякої метафорики й “піротехніки” — й раптом така пронизлива тривожним настроєм картина, такий безглуздий комізм, ба навіть абсурд ситуації (“Зенітки збили, але свій літак...”, і ця жінка, якій маряться шпигуни там, де їх і близько немає...)

Лимана відкрив для України — та й для діаспори, й для самого Лимана, який, домежно закомплексований, вперто не хотів вірити в себе, — саме Ростислав Доценко. Він зібрав усе, що написав Лиман — той дебютував (саме під нещадним тиском Доценка!) книжкою... у 80 літ.

І яка ж книжка!

Однакова романтика портів
Нью-Йорку, Севастополю, Бізерти...
Повсюди та ж неумолимість слів:
“Коли від’їхати — це трохи вмерти”.
І погасають, як даремний міт,
Усі чуття, нікому непотрібні;
Нове життя і зовсім інший світ,
Як гостя ждуть на заході чи півдні.
(Ще вчора нас безжурно пестив сміх,
Коли напала випадкова злива).
Хай буде так: на всіх шляхах своїх
Людина є по-своєму щаслива.
Вже в невідоме корабель несе
(Немов новонароджений тепер ти).
Усе залишено, забуто все
(Коли від’їхати — це трохи вмерти).

Уже згодом, пишучи своїх “25 українських поетів на вигнанні”, я знову й знову перечитував Лимана, чиї вірші, розкидані хтозна в яких малотиражних часописах далеких літ, так бережно зібрав Доценко і явив нам абсолютно невідомого, але беззаперечно видатного поета з такою химерною долею.

Цікаво, що ніхто з наших маститих літературознавців, котрі багато зробили для повернення в Україну імен і творів діаспорних письменників, не зауважив Леоніда Лимана. Про його життєву історію докладно оповів Юрій Шерех у своїх мемуарах “Я — мене — мені... (і довкруги)”, а також Доценко в літпортреті “Леонід Лиман зблизька і здалеку”, що став передмовою до Лиманової книжки. “Вірші Лиманові родом з глибини душі, напрочуд відкритої духовно, щирої і щемливої у своїх проявах, — пише Доценко. — У назверх спокійно виважених словах поета чути чарівні музичні ритми, інтонаційні переливи рядків бринять відголосом вічності, яка завжди присутня в кожному з нас, поки ми живі”. І наводить чи не всі відгуки про твори Лиманові, оскільки чи не всі вони давно стали раритетними. Маланюк, Шевельов, Лавріненко, Державин, Лесич — усі вони не скупилися на суперлативи, мовлячи про дебют того, хто заповідався на великого поета, а потім, мовби злякавшись цих голосних захватів, замовк. Ніби сам убив у собі поета.

Доценко відкрив ще й видатного прозаїка Лимана — автора єдиного твору “Повість про Харків”. Але ж якого твору! Пам’ятаю, як у студентські роки я захоплювався щойно опублікованими Андрієм Платоновим та Юрієм Олешею, вважаючи ту прозу шедевральною, бо таку художню енергетику слова, як у них, зустрічаєш дуже рідко. І от щось абсолютно суголосне, пронизливо українське в “Повісті про Харків”, де майже кожен епітет — то ціла повість або соціологічне дослідження. Ось, наприклад, він пише про людей, у яких “були соціалістичні обличчя”. І, якщо йти слідом за Доценковим визначенням, що “справжній художній твір — це таки водночас і охудожнений документ доби”, то треба сказати, що “Повість про Харків” — не тільки тріумф художності, а й водночас документальніший текст, ніж сотні документів. Лиман показав, що саме художнє слово може вразити значно сильніше за документ.

У переддення незалежності і в роки незалежності, коли Доценко зміг вільно друкуватися, він устигав буквально за десятьох. З’явилася окремими виданнями ціла низка його перекладів. Кожен із них — важлива літературна подія. Мабуть, ніхто зі справжніх філологів не заперечить, що видатні наші перекладачі рятували для національної літератури мову від домежного спріснення, лексичного збіднення й зросійщення. Україні пощастило на три генерації видатних перекладачів, які, не взоруючись на цензуровані словники української мови, несли свій словник, творили в перекладних книгах питому українську без зросійщеної корозії. І Доценко — одна з найголовніших дійових осіб.

Уже знаючи Доценкові інтелектуальні обрії, бачачи його жадібність до справді розумної лектури, я зовсім не здивувався, відкривши в його особі глибокого літературознавця й критика. Я дуже люблю Фолкнера. Перечитав не тільки всі його твори, що є в українських і російських перекладах, а й усе, що написано про нього. Але не знаю нічого сильнішого за Доценкову студію “Фолкнер: на підступах до стилю письменника”. А про Фолкнера ж писали і Дмитро Затонський, і Тамара Денисова, і Петро Палієвський, і Борис Грибанов (це тільки ті імена, що відразу спали на згадку), але саме Доценкова подорож неповторним фолкнеровим стилем, його вглиблення в примхливу архітектоніку періодів прозаїка, докладний коментар про причини й значення саме такого “плетива словес” письменника, оригінальна рецепція всієї творчої філософії великого американця захоплює і створює прекрасну ілюзію, що це — справді єдино точне прочитання складної Фолкнерової прози й найточніша інтерпретація його образів і мотивів.

Далі буде.

“Небезпечний для радянської влади “злочинець-рецидивіст” В. Овсієнко став активним правозахисником”.

Світлосяйний

Василь МАРУСИК,
заслужений журналіст України

“Життя як покута”. Це назва книжки посвят сучасників, однодумців-дисидентів своєму побратимові, видатному публіцисту нашого часу Василеві Овсієнку. 8 квітня цього року його вшанували у столичному Будинку актора з нагоди 70-ліття. Протягом чотирьох годин цю академію-присвяту вів Український інститут національної пам’яті спільно з Видавництвом “Кліо”, Науковим товариством імені Сергія Подолинського, Товариством політв’язнів і репресованих України та Музеєм шістдесятництва.

Фото Георгія Лук’янчука

За велінням долі Василеві Овсієнку, наймолодшому в’язневі сумління, довелося стати одним із найяскравіших і найретельніших дослідників українського дисидентського руху. Небезпечний для радянської влади “злочинець-рецидивіст” В. Овсієнко став активним правозахисником. Як філолог і публіцист почав невтомно заповнювати “білі плями” української історії 90-х років, упорядкував десятки книжок своїх побратимів, підготував численні публікації власних спогадів у газетах, журналах та книжках. Часто виступає на Українському радіо, телебаченні, активний у Фейсбуці, організував і провів десятки зустрічей з молоддю по всій Україні.

У двотомнику “Світло людей. Мемуари та публіцистика”, виданому за сприяння правозахисної групи та Видавництва “Смолоскип” 2005 року, він зазначив: “...присвячую учасникам національно-визвольної боротьби та правозахисного руху. Покійним і живим”. І ось під час його ювілейного вечора присутні могли зустрітися з деякими героями цих оповідей. Так, з важливими свідченнями виступили довголітні в’язні сумління Мирослав Маринович, Олесь Шевченко, Михайло Якубівський. Ювіляра вітали академік Микола Жулинський, Ореслава Сокульська, земляки з Житомирщини, колишні учні з Переяславщини.

З особливою увагою присутні вислухали привітання від Президента України Петра Порошенка, від Прем’єр-міністра України Володимира Гройсмана, зачитані міністром культури України Євгеном Нищуком. Ювіляра вітали народний депутат України Микола Княжицький, священик о. Валерій, кінорежисер Станіслав Чернілевський, голова Харківської правозахисної групи Євген Захаров, директор Видавництва “Кліо” Віра Соловйова, професор Володимир Шевчук.

Особливої чарівності надали вечору дитячий гурт “Дай Боже” під керуванням Ольги Мельник, Київський ансамбль української пісні “Дніпро” (директор — народна артистка України Олена Кулик), народний артист України Тарас Компаніченко, відома виконавиця, лауреат Гран-прі першого Міжнародного конкурсу українського романсу ім. Квітки Цісик Оксана Муха, ансамбль славнозвісного хору “Гомін”. Шевченківський лауреат, художник Валерій Франчук подарував ювілярові одну зі своїх картин, керівники Товариства “Знання” Василь Кушерець і Василь Василашко нагородили Василя Овсієнка ювілейною медаллю, вручили власні книжки.

Лауреат літературної премії імені Василя Стуса ювіляр Василь Овсієнко ще довго підписував автографи шанувальникам своєї творчості.

Многії і благії літа Вам, шановний Василю Васильовичу!

Фото Георгія Лук’янчука

Фото Георгія Лук’янчука

СЛОВО Просвіти

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Комітет із присудження премії імені Івана Огієнка
Ухвала

27 березня 2019 року
Про присудження Премії імені Івана Огієнка 2019 року
Присудити Премію імені Івана Огієнка 2019 року, засновану Всеукраїнським товариством Івана Огієнка, Житомирськими обласними державною адміністрацією та радою, Національною Спілкою письменників України, Фондом сприяння розвитку мистецтв, Всеукраїнським товариством “Просвіта” імені Т. Г. Шевченка:

у галузі літератури — Струцюку Йосипу Георгійовичу;
у галузі науки — Купріяновичу Григорію;
у галузі освіти — Приступову Петру Георгійовичу;
у галузі мистецтва — Слєпченку Володимиру Павловичу і Головатенку Валерію Володимировичу, Медведюку Олександру Володимировичу;
у галузі громадської, політичної та духовної діяльності — Куйбіді Василю Степановичу.

Засновник:
Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Микола ЦИМБАЛЮК

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Микола ТИМОШИК
Георгій ФІЛІПЧУК
Микола ЦИМБАЛЮК
Іван ЮЩУК

Заступник головного редактора з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ культури
Едуард ОВЧАРЕНКО

Відділ коректури
Ольга ЖМУДОВСЬКА
Ірина СТЕЛЬМАХ

Комп’ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Володимир ЖИГУН

Інтернет-редактор
279-39-55

Черговий редактор
Едуард ОВЧАРЕНКО

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua

Надруковано в ТОВ «Мега-Поліграф», 04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 12/14.

Листування з читачами — тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність інформації несуть автори. Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів. Редакція не завжди поділяє погляди своїх авторів. При використанні наших публікацій посилання на “Слово Просвіти” обов’язкове.

Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

19015
4 820095 780016

“Конституція Пилипа Орлика написана староукраїнською мовою”.

Перша Конституція — українська

Представники громадських та політичних організацій біля пам’ятника Пилипу Орлику на урочистому мітингу

Георгій ЛУК’ЯНЧУК
Фото автора

Конституція США 1787 р.
Французька декларація прав людей та громадянина 1789 р.
Конституція Іспанії 1812 р.

5 квітня 1710 року Гетьман Пилип Орлик та його сподвижники у Бандерах ухвалили “Пакти й конституції законів та вольностей Війська Запорозького”, які є фактично першою європейською та українською конституцією у сучасному її розумінні.

Саме тепер варто критично осмислити досвід нашого державотворення, помилки наших керманичів та історичні здобутки нації, бо сьогодні — справжній день української Конституції. Конституція Пилипа Орлика написана староукраїнською мовою. Це дуже важливий факт для сучасної України. Саме староукраїнською мовою, а не московитською. Бо без мови нема культури, без мови немає Нації — саме мова є основою українства. Конституція П. Орлика є пам’яткою української політико-філософської та правової думки, яка заклала основи бачення законодавчо-правової системи. Протягом кількох століть Основний Закон П. Орлика супроводжував вибори Гетьмана України і є звичаєвим правом країни козаків — України. Ось, шановні читачі, зміст деяких статей Конституції П. Орлика:

— Визначення і дотримання кордонів, повернення полонених, відшкодування всіх збитків, завданих Московією Україні.

— Звільнити Дніпро від московитських фортець та міст, землі по Дніпру повернути до первинної території Війська Запорізького.

— Гетьман не має права ані самовільно собі привласнювати, ані роздавати іншим людям, а ОСОБЛИВО ЧЕНЦЯМ І ПОПАМ, господарям, військовим урядникам та приватним особам землі та маєтності.

— Гетьман особисто має пильнувати, щоб людям не чинилися збиткові тягарі, податки, пригнічення та здирництва, через які вони залишають своє житло і йдуть шукати прихистку у закордонні країни.

Статті укладені ще на початку XVIII ст., а писані про сьогодення, адже маємо саме таку війну з Московією проти України.

З нагоди 309-ї річниці Конституції Пилипа Орлика в столиці України 5 квітня 2019 р. громадські та політичні організації провели біля пам’ятника Пилипу Орлику урочистий мітинг. У заході взяли участь громадсько-політичні діячі та активісти: правник-конституціоналіст Микола Сірий, голова ПП “Патріот” Микола Голомша, голова Координаційної Ради Майдану Андрій Хома, голова ГО “ОУНд” Віктор Світайло, громадсько-політичний діяч, координатор проектів СКУМО Костянтин Козак Новаленко, членкиня Асоціації правників України Анна Ісламова, голова МГО “Соловецьке братство” Георгій Лук’янчук, етнопсихолог Віктор Фіалковський, громадський діяч, декламатор Михайло Орлюк, поетеса, журналістка Алла Топчій. У своїх виступах промовці наголосили на тому, що Україна має дуже глибоке коріння та тисячолітню історію писемності. Маємо серйозний досвід у написанні Основного Закону — Конституції. Пилип Орлик був прогресивним Гетьманом, який розумів, що територія і люди стають державою і цивілізацією, коли унормовують принципи, які є в основі правової держави. Головне — це дотримання та виконання Основного Закону і недопущення порушення Конституції України. У зв’язку з цим величезне значення набуває Конституція П. Орлика як основа сучасного українського державотворення на засадах Конституційного законодавства. Ми маємо відновити авторитет Конституції України. І в цей найвідповідальніший час для долі Української Державності українські громадяни мусять зробити свій відповідальний вибір між європейською цивілізацією (про яку мріяли Іван Мазепа і Пилип Орлик) і московською ордою Путіна. Адже один із кандидатів — “любітєль русского міра” — “ЗЕ-К” №2 і його “московська команда” готові здати і Культуру, і Мову, і Історію та й Українську Незалежність загалом, яку гарантує сучасна Конституція України. Найголовніше з того, що ми вибороли за останні п’ять років. Все те, за що гинули найкращі на Майдані та на Донбасі.

Ярослав Мудрий як креативний та освічений стратег

Упродовж тривалого часу українці жили спільною історією із сусідами. А точніше, так, як того хотіли сусіди. Ідеї “русского міра” та “спільної колиски” поширювалися в маси, аби зробити з нас “тупоумну юрбу”. Все ж закладений від природи здоровий глузд не дав нам втратити свою державність, свою самобутність. Проте наші сусіди не здаються. Вони всіляко намагаються вплинути на нас, нав’язати своє бачення, прагнуть підкорити нас попри усе. Як діяти? Правдою. Ми не маємо змінювати їхню думку про нас, ми маємо змінити думання українців, зокрема тих, хто сумнівається в Україні та її майбутньому.

Олександра КАСЬЯНОВА
Фото **Валерія ПОПОВА, Юлії КУЗЬМЕНКО**

4 квітня у рамках традиційних квітневих III Всеукраїнських наукових читань за участю молодих учених “Філологія початку XXI сторіччя: традиції та новаторство” відбувся круглий стіл “1000-ліття вокняжіння Ярослава Мудрого на Великому Київському Столі та розвиток середньовічної книжності”. Ініціатором та модератором зустрічі виступила д.філол.н., професор Інституту філології КНУ імені Тараса Шевченка Оксана Сліпушко.

Під час цієї наукової платформи доповідачі продемонстрували на прикладі постаті Ярослава Мудрого не тільки викривлення історії російськими науковцями та журналістами, не тільки численні інтерпретації Ярослава Мудрого, а й правду про керування державою, зокрема те, що нелегко бути державотворцем, головою Русі та діяти так, як від тебе чекають.

Перше дискусійне питання — належність Ярослава Мудрого. Чий він — України чи Росії? Це маніпулятивне твердження. Адже, як відзначив Ярослав Калакура, д.істор.н., проф. КНУ імені Тараса Шевченка, ще у минулому столітті у Парижі, на одному з Конгресів про історичні спадщини, було виведено таке правило щодо належності: пам’ятки, як і інша спадщина, належать тій країні, яка нині розташована на території, де було її віднайдено чи де відбувалися історичні події. А щодо Ярослава Мудрого, то він є князем давньоукраїнським, як і його батько, а спадщина Київської Русі — це спадщина України. Про це наголошував також Михайло Грушевський. Хоч би як фальсифікували факти російські історики, а всі розуміють, чий князь Ярослав Мудрий.

Ярослав Мудрий як “собиратель русских земель” і “фундатор русского централизованного государства”. Цей міф також спростував Ярослав Калакура. Науковець сказав, що Ярослав Мудрий здійснив явище протилежне — децентралізацію земель. Цей удільний спосіб правління є європейським. Його мудре рішення віддати землі у правління громад демонструють його як професійного, модерного та мудрого правителя. Цю думку продовжив Ігор Сендюков, редактор відділу “Історія та “Я” газети “День”. Журналіст зауважив, що держкерманичем Ярослав Мудрий став ще у 15 років. Він уміло добирав радників, був дипломатом і прагнув осягнути “мудрість віків”, розвиваючи книжну культуру на території Київської Русі. Князь тісно співпрацював з Візантією, попри це зберігав незалежний курс своєї держави, її самобутність. То чи не мудро діяв Ярослав Мудрий? Ігор Сендюков наголосив, що Ярослав Мудрий мав ті якості правителя, які, на превеликий жаль, не мають усі нинішні державні діячі.

Ще однією фальсифікацією постаті Ярослава Мудрого є глорифікація його військової діяльності. Російські історики стверджують, що він прагнув розширювати територію країни на північному сході та на заході. Але насправді, за словами Ярослава Калакури, при Ярославі Мудрому було мало війн. Захист для нього був ключовим. Свідченням є сучасні “Змієві вали” по всій лісостеповій та степовій території України. Тут бачимо його як стратега. На цьому також наголосив Юрій Ковалів, д.філол.н., проф. Інституту філології КНУ імені Тараса Шевченка. За словами пана Юрія, Ярослав Мудрий мислив на майбутнє. Він був унікальною та креативною людиною, яка думала та діяла стратегічно.

Говорили також про викривлення російською історіографією ролі Ярослава Мудрого у розвитку культури, освіти та духовності. Сергій Махун, ведучий рубрики “Архіваріус” тижневика “Дзеркало тижня”, розкрив питання контексту і паралелей Софії Київської, зокрема Софії як образу мудрості. Таким чином підкреслено роль Ярослава Мудрого у розвитку культури та духовності на території Київської Русі. Окрім цього на круглому столі спростували міф про формування “русской культуры” Ярославом Мудрим і наголошено, що правління Ярослава Мудрого — це найвищий розквіт Київської Русі. Цю думку розкрила зокрема Оксана Сліпушко, яка зазначила, що Ярослав Мудрий беззаперечно був книжником. Він разом із Іларіоном працював над літописом, був освіченою людиною, тому це вкотре підкреслює і характеризує його як мудрого керівника, який заклав міцний фундамент могутньої Києворуської держави — європейського типу і спрямування, з високим рівнем освіти, культури, церкви, літератури.

Влучно насамкінець зустрічі висловився Юрій Ковалів, що ніхто ніколи не скаже, яким був насправді Ярослав Мудрий та як він діяв. Тому нині є багато домислів, які виникають через те, що йдемо від текстів, історичних пам’яток. Ми читаємо тексти, де Ярослав Мудрий описаний претензійно, але він, як і інші, був неідеальним. Чому? Тому що літописи мають різні редакції, бо переписувалися відповідно до князів. Тому читаймо тексти з великою пересторогою, пам’ятаючи, що ми накладаємо власні матриці.

Помешкання Тараса Шевченка у Києві

Чи жив він на Пріорці (від Козиного болота до Пріорки)

Надія НАУМОВА,
головний зберігач фондів Музею Історичного центру м. Києва

Нещодавно з’явилося розлоге повідомлення доктора філологічних наук Олександра Бороня, у якому він висловив сумнів у тому, що 1859 року Тарас Шевченко винаймав квартиру на Пріорці, у тій хаті, що є нині відокремленим відділом Національного музею. Звичайно, є чимало недосліджених моментів, адже поетові доводилося ночувати на поштових станціях, жити у добрих людей чи знайомих, наймати тимчасове житло. Під час його недовгих перебувань у Києві адреси не фіксувалися документами, деякі відомі лиш з його власних побіжних згадок у написаних пізніше російських повістях, або з пізніше опублікованих спогадів його сучасників, які не завжди ставилися належно до точності викладених фактів чи дат. Нині у Києві є два будинки з меморіальними дошками, що промовляють про мешкання тут Шевченка, хоча таких осель було, звичайно ж, більше. Київ мінявся, садибна забудова зникала, зносили дерев’яні будинки. Ніхто не турбувався у кінці XIX ст. про ті місця на Печерську чи в Старому Києві, де жили відомі люди, ректор і викладачі університету, обох гімназій, друзі Тараса Шевченка Михайло Максимович, Микола Костомаров, Пантелеймон Куліш. А будівлі, які все ж оминув будівельний бум, уже в часи радянські, у 60-х і 70-х рр. безжально і цинічно зносили: будинок учителя латини І. Д. Юскевича-Красковського на вулиці Ірининській, будинок купця Смирнова на Хрещатицькій площі, на нижньому поверсі якого товариш поета по Академії мистецтв І. В. Гудовський, влаштував перше у Києві фотоательє, де зробив у серпні 1859 р. дві знамениті світлини. Ще раніше зник будинок на Георгієвському провулку, що належав київському священику Юхиму Ботвиновському, який узяв Шевченка на поруки у липні того ж року.

Нині два меморіальні будинки-музеї оповідають нам про Шевченка у Києві. Один з них, що став першим музеєм поета (1928 р.) і відзначив нещодавно своє 90-ліття, розташований у центрі міста на колишньому Козино-Болотському провулку. Другий, по вулиці Вишгородській, відзначив у березні 30-ліття.

Предметом цієї статті і є відома нині всім киянам “Хата на Пріорці”, розташована у парку під назвою “Березовий гай”, де ще зберігся куточок київської природи. Видається, що це муляє, треба його забудувати ще й підкріпити наукою: Шевченко тут не жив, та й хата не та.

Згідно зі спогадами господині Варвари Матвіївни Пашковської, які стали приводом для створення музею, тут поет прожив три тижні під час свого останнього перебування у Києві. Спогади було записано у 1862 р., уже по смерті Шевченка, її сестрою Стефанією Крапівіною, а підготовлено, оформлено літературно і надруковано у газеті “Пчела (Русская Иллюстрация)” пізніше, аж у 1875 р. під назвою *“Несколько слов о Т. Г. Шевченко”,* які і є темою повідомлення.

Нині точно відомо, скільки днів прожив тоді поет у Києві загалом. Його привезли заарештованого 27 липня одразу ж до Київського генерал-губернатора князя Іларіона Васильчикова. Про цю дату дізнаємося з листа поета до М. О. Максимовича від 26 липня 1859 р.: *“По требованию начальства я завтра буду в Києві. Добре б ви зробили, як би й ви рушили в Києв.”* (Максимович, побоюючись наслідків, не приїхав). У листі, адресованому Варфоломію Шевченку з Прилук, поет пише: *“14 августа вирвався я з того святого Києва... і простую тепер, не оглядаючись, до Петербурга.”* Якщо порахувати, то Шевченко перебував у місті 19 днів, тобто Крапівіна помилилась лише на два дні. Саме цю помилку їй і закидають, але це є не єдиним аргументом недовіри до її нарису.

Деякі шевченкознавці, торкаючись цього епізоду життя поета, висловлювали думку про те, що Шевченко був ув’язнений, і навіть називали адреси арештантських закладів, де б він міг провести кілька днів. Але це не підтверджується документами, спогадами, вірогідніше припустити, що тоді його нікуди не запроторили. Генерал-губернатор князь І. І. Васильчиков, як свідчить перший біограф Шевченка М. К. Чалий, був не лише непоганою людиною, але й не хотів розголосу і не дав ходу письмовому доносу, у якому поета звинувачували у богохульстві.

У спогадах і у книзі “Жизнь и произведения Тараса Шевченко” М. Чалий пише: *“Объяснившись таким образом с губернатором, он отправился на Подол и, пройдя Плоскую часть, очутился на Приорке.”* Ботвиновський мав доповідати владі про те, з ким поет зустрічався, про що говорив, але він був великим прихильником поезії Шевченка і з усіх сил намагався його розважити, познайомив зі своїм другом і *“собутильником”* (за висловом Чалого) молодим подільським купцем Миколою Балабухою. Вони повезли Тараса за Дніпро й організували пікнік, про що біограф відгукнувся дуже несхвально, бо нові друзі добряче його там напоїли. 1 серпня, під час хресного ходу на Подолі від Братського монастиря, Феофан Лебединцев побачив у процесії отця Юхима, який і повідомив тому, що Тарас у Києві, у нього на поруках. Але коли він висловив бажання піти одразу ж до *“Шевченка на поклон”,* Ботвиновський відрадив його. Чалий ще раз згадує поетове мешкання: *“Поселившись на Преварке, почти за городом, поэт странствовал по стогнам богоспасаемого града в одном и том же парусиновом пальтишке, порядком позаношенном”.*

З-поміж багатьох мемуарних матеріалів про Тараса Шевченка спогади, записані від Варвари Пашковської, відрізняються сентиментальною простотою. На запитання господині, зверненому до невідомого, що питав про квартиру: *“Хто Ви будете?”,* він відповів: *“Як бачите, чоловік... Ішов, ішов, бачу — хатка. Не то панська, не то мужицька — біла, біла, як сметана, та ще й садочком обросла; а на дворі дитячі сороченята*

ка сушаться, рукавчатами махають — мене кличуть: я й зайшов”. Він признався, що грошей у нього немає і попросив взяти його на квартиру і погодувати у борг. Варвара Матвіївна погодилася. Дружина чиновника, вона була освіченою, поему *“Наймичка”* могла читати напам’ять, але ніколи не бачила зображення поета. Шевченко оселився у кімнатці з вікном у невеликий, але густий фруктовий садок. Не минуло і тижня, як він був уже тут своїм.

Ще про один цікавий епізод з київського життя Шевченка оповідає Михайло Чалий: він описує чаювання на Оболоні, яке, мабуть сам і організував для своїх учнів, молоді, яка хотіла поспілкуватися з улюбленим поетом. Важливою є розповідь про прощальну вечірку у домі педагога II-ї гімназії Івана Даниловича Юскевича-Красковського, де зібралися друзі поета, серед них і Іван Сошенко, щоб провести поета. То був його останній київський вечір зі спогадами і піснями, що звучали до світанку. *“Затем на рассвете, забравши свою мизерию на Преварке, он рушил за Днепр...”* Так пише уже від себе М. К.Чалий, і, мабуть-таки, друзі провели Тараса до його тимчасової оселі, і до Дніпра. Чому ж шановні науковці, що піддають сумніву статтю *“Несколько слов о Т. Г. Шевченко”,* не зважають на ці слова? Як це, жити у центрі, а потім у останній день іти по речі на край міста?

Крапівіна тоді могла і не знати, коли поет, насправді, познайомився з Ликерою, але, пишучи наступну статтю, як продовження першої, вона знову відштовхнулася від спогадів сестри, занадто їх белетризувавши. Її метою було сказати про погляди Шевченка на одруження.

Після публікацій статті Крапівіної ніхто не шукав якихось свідків, що були ще живі й жили на Пріорці. Коли постало питання про створення меморіального музею, залунала недовіра до спогадів Крапівіної: нащо нам ще один музей, у будинку, де Тарас Шевченко і не жив. Але здоровий і патріотичний глузд переміг. Працівники музею ще застали старожилів і записали їхні спогади: Тамара Олофінська (Гончаренко), Георгій Козьменко (з родини Лісовських) свідчать, що мешканці Пріорки добре знали, в якій хаті жив поет. Вони у своїй Покровській церкві, де була організована парафія УПАЦ, ще 1921 року ставили питання про її відзначення на засіданні церковної ради, на якій були присутні Василь Рубан, Андрій Кунь, Олександр Закревський, Пелагея Суворова, Степан Мишура, Микола Лісовський і Онуфрій Кихно, який і показав цю хату (на час мешкання тут Тараса йому було 20 років). Ось переказ Георгія Козьменка за спогадами його прадіда Луки Лісовського: *“Поет пригощав дітей цукерками, різними солодощами, оповідав казки і цікаві історії. Поголос про цікавого дядька Тараса розійшовся по Пріорці, і кожного дня дітей приходило все більше і більше”.* Дочка цього Луки Євгенія прожила на вул. Білицькій 104 роки, від неї теж записані спогади про батька, як і про те, що вони, сестри, завжди в день народження поета співали *“Лілею”* — така традиція була у сім’ї. У свої 104 роки ця бабуся проспівала: *“За що мене, як росла я, люди не любили...”* для радіопередачі “Голос Києва”.

Письменник Кузьма Гриб, що теж мешкав на Пріорці, записав спогади бабусі, яка йому оповіла про цукерки і показала стару скриню, обклеєну всередині паперовими обгортками. *“На жаль,* — читаємо у його записах, — *скоро знесли старі будинки, і я не знайшов бабусі з її скринею”.* Хату на Пріорці згадує у своїх шевченкознавчих дослідженнях теж уже покійний письменник Петро Жур. Він побував тут у 70-х роках, коли тут ще жила родина Пікулів, які пишалися тим, що живуть у хаті, де колись мешкав Тарас Шевченко.

На хаті, у якій тоді ще жили люди, у 1964 р. до 150-ліття від дня народження Тараса Шевченка був поставлений меморіальний знак-стела. Врешті, 13 листопада 1987 р. Рада Міністрів ухвалила постанову за № 372, зумовлену проханням громадськості і клопотаннями мешканців Подільського району, а 30 березня 1979 р. вийшла постанова Київської міськради за № 265 про створення відділу музею Шевченка у будинку по вул. Вишгородській, 5. Чи тоді Інститут літератури готував історичну довідку?

Спогади С. Крапівіної не давали нічого для творення образу поета революціонера-демократа у радянському шевченкознавстві. Але у 1931 р. у Харкові під егідою Інституту Тараса Шевченка вийшла невеличка брошура, де вони були надруковані у перекладі українською мовою зі вступною статтею, коментарями М. Тарасенка. Він виступив на їхній захист, слушно зауваживши, що мемуарні матеріали завжди мають певний відсоток неточностей, прикрас у тексті, що ніяк не применшує їхнього значення, і піддав критиці О. Кониського за те, що той їх відкинув. Він оповів і про саму авторку (Крапівіна — це псевдонім) і про її несправедливо забуті оповідання, у яких подані невідомі іншим мемуаристам епізоди київського життя поета. (імені М. Тарасенка, на жаль, немає у шевченківській енциклопедії).

Тут варто сказати і про статтю В. Л. Беренштама *“Т. Г. Шевченко и его друзья простолюдины”,* яку науковці теж задіяли у своїх ніби інтересах. Її сюжетом було не підтвердження перебування поета на Пріорці, а стосунки його з простими людьми. Хто ж ті прості люди? Міщани з Куренівки: кравець Чепіга, столяр Кисилевський. Їх Шевченко відвідував, коли мешкав на Пріорці, що є продовженням Куренівки. Автор спогадів лиш принагідно згадує Крапівіну, зовсім не сумніваючись у правдивості її оповідей про *“дядька Тараса”.*

Щодо самої хати, яка збереглася з 60-х рр. XIX ст., має нині адресу: Вишгородська, 5 і розташована на розі з вул. Білицькою. З часу створення тут музею лунають розмови, що хата — новоріб, що не тут мешкав поет, що у дворі був ще один будинок з мансардою, де він міг жити. Але ж у спогадах не йдеться про мансарду. В обласному архіві міста Києва зберігаються документи: проект на будівлю дерев’яного дому по вул. Вишгородській, датований 1857 роком, що показує зовнішній вигляд і внутрішній план хати. Три вікна виходять на вул. Вишгородську.

Хата зберегла дерев’яні стіни, автентичний сволок. Працівники відділу Укрпроектреставрації зробили все, щоб відтворити на залишках колишнього фундаменту її такою, якою побачив Тарас Шевченко. Звичайно, не все вже є автентичним, будівлі 2017-го виповнилося 160 років.

А ось ще одна теза: Крапівіна не згадує, що Шевченко писав чи малював на Пріорці. А він тоді не писав і не малював, бо таки на це не було часу. Якраз це і є підтвердженням правдивості Крапівіної, бо якби вона хотіла, дуже б могла придумати ще й таке.

Неподалік від хати, на горі Білицькій, росте 400-літній дуб, що пам’ятає поета, його розмови з дітьми: люди, що живуть у приватному секторі, так і кажуть: *“дуб Тараса”.*

Жив він тут, наш поет, серед простих людей, був добрим, люблячим, сумним, веселим і сентиментальним, таким і зберігся у пам’яті мешканців Пріорки. Таким він нам потрібен нині, коли усвідомлюємо, що сама ідея України приходить з поезією Тараса Шевченка, яка не втрачає своєї актуальності. То що, відмовимось від “Хати на Пріорці” саме у цей рік, коли минуло 205 років від народження поета, 160 років з часу його останнього перебування у Києві і 30-річчя створення меморіального будинку, що внесений у реєстр шевченківських пам’яток міста?

“Персональна виставка — це місце, де художник розкриває свою душу”.

Мистецький подарунок столиці

Найкраще зі свого творчого доробку представив у виставковій залі Національної академії мистецтв народний художник України, професор, голова Одеської обласної організації НСХУ Анатолій Горбенко. Експозиція приурочено до 75-літнього ювілею митця.

Майбутній художник народився у Кіровограді (нині Кропивницький). Закінчив художньо-графічний факультет Одеського державного педагогічного інституту ім. К. Ушинського.

1976 року відбулася його перша персональна виставка у місті Іллічівськ (нині Чорноморськ), де було представлено 55 творів. Художника нагородили поїздкою до Угорщини, там у місті Сегед відбулася ще одна його персональна виставка. Наступного року А. Горбенко представляв молодих одеських митців у Болгарії. Тут його нагородили Почесним дипломом Спілки художників цієї країни.

Крім всеукраїнських, художник провів 18 персональних виставок за кордоном. Зокрема в Італії (міста Генуя і Флоренція), США (Нью-Йорк, Балтімор), а також у багатьох містах Росії.

Анатолій Горбенко — учень академіка Михайла Божія.

Твори А. Горбенка надруковано у шести альбомах “Художники України”. Його ім’я внесене до шести енциклопедичних видань України. Його твори зберігаються у музеях і приватних колекціях України та світу.

Вся творча і трудова діяльність художника пов’язана з містом Чорноморськом, в якому він мешкає з 1966 року. 2014-го став почесним громадянином міста, лауреатом Національної премії ім. Тетяни Яблонської. А 2017-го запрошений на Міжнародну виставку до Китаю (м. Пекін), де його роботи журі відзначило, як “кращі твори мистецтва” і за рішенням міжнародного комітету та Національної академії

мистецтв України йому вручили свідоцтво-сертифікат про членство в Міжнародній спілці художників за мир.

З 2007 року Анатолій Горбенко — голова Одеської обласної організації НСХУ. За ці роки до лав організації прийняли 120 художників. Одеська обласна організація НСХУ сьогодні одна з найчисельніших і творчо активних спілок в Україні. Наразі ООО НСХУ нараховує 290 членів, з них — 35 заслужені художники України і 3 народні.

Одеські художники активно підтримують українську армію і флот — влаштовують благодійні виставки, аукціони, дарують свої твори військовим. Була створена “Мистецька сотня”, благодійні арт-проекти “Сорокоуст”, “Янголи — кіборгам”. Одеську обласну організацію НСХУ нагородили Подякою командування Західної військово-морської бази Військово-морських сил Збройних сил України за активну роботу в підтримці високого рівня патріотичного виховання, культурних та естетичних цінностей серед військових моряків сучасного українського флоту.

2019 рік для Анатолія Олександровича ювілейний. З нагоди цієї події вже відбулися його персональні виставки в Чорноморську та Одеському музеї західного та східного мистецтва.

— В Одесі Анатолія Горбенка добре знають ще й як прекрасного організатора, — підкреслив народний художник України Василь Перевальський. — Там його люблять і шанують. Нещодавно в НСХУ відбулася виставка його чудових пейзажів. Крім живописних, у нього є багато цікавих графічних знахідок. Його син Святослав теж художник.

— Мене роботи Анатолія Горбенка приваблюють насамперед своєю композицією, — сказала народна художниця України Віра Баринова-Кулеба. — Його картини надзвичайно близькі й людяні. У нього немає нічого випадкового.

На відкритті виставки виступили також відомі українські художники Володимир Зінченко, Костянтин Чернявський і Микола Тищук, які розповідали, що А. Горбенко є одним із засновників і постійним організатором пленеру “Акварель” на Одещині.

Народні художники України Василь Чебаник, Олександр Горбенко і Василь Перевальський

— Для мене велика честь виставляти свої роботи у Національній академії мистецтв, — наголосив Анатолій Горбенко. — Така довіра стала б знаковою подією у житті будь-якого відомого художника. Коли мене запитують, які мої роботи улюблені, то не можу відповісти на це питання. Бо, як і кожен колега, сподіваюсь, що в мене все попереду. А Золота медаль Академії для мене серйозний стимул для подальшої творчої роботи.

Того дня Анатолій Олександрович крім Золотої медалі Національної академії мистецтв України отримав медаль ім. Тетяни Яблонської НСХУ та відзнаку однієї з організацій Українського козацтва.

Серед представлених на виставці робіт особливо вражають неповторні українські краєвиди “Сімейний оберіг”, “Веселка дощова”, “Сільська околиця”, “Після дощу”, “Біля рідного дому”; поруч твори на морську тематику — “Свято морського флоту”. Окрасою виставки є “Автопортрет”, створений художником 1976 року. Мотиви синівської любові тонко передано у полотні “Наші матері”.

Імпресіоністи кличуть на ювілей

У виставковому залі НСХУ відкрилася художня виставка “Сучасний український імпресіонізм”, присвячена 145-річчю від часу першої виставки імпресіоністів у Парижі, яка відбулася 15 квітня 1874 року.

Ця виставка — спільний проект Дирекції виставок НСХУ та благодійного фонду “Україна — це ми”. Експозиція представляє роботи українських художників-імпресіоністів другої половини XIX століття і сучасних українських художників.

Український імпресіонізм має давню історію. Ідеї цього стилю почерпнули українські художники, які відвідували Францію наприкінці XIX—початку XX століття. Українські митці створювали картини під впливом своїх французьких товаришів, вбираючи в себе те, чим була багата французька культура. Можна назвати таких видатних майстрів, як Олександр Мурашко, Михайло Ткаченко, Давид Бурлюк... Українські художники не лише навчалися у Франції, а й вносили свою лепту у французьку культуру.

Видатний український художник Михайло Ткаченко після закінчення Академії в Петербурзі стажувався у Франції. Тут він перейнявся ідеями імпресіонізму, поряд з реалістичними полотнами створював і картини в новому для себе стилі. За успіхи в живопису його удостоїли вищої нагороди Франції — ордена Почесного легіону.

Неоціненний внесок у розвиток українського імпресіонізму Олександра Мурашка, який не лише створив галерею чудових портретів, а й, повернувшись на Батьківщину, передавав свій досвід та віяння нового учням.

З часу відкриття Української академії мистецтв 1917 року ідеї цього стилю знайшли в Україні благодатний ґрунт. У стінах Академії виросла ціла плеяда чудових художників-імпресіоністів.

Ідеали перших французьких митців і сьогодні живі в НАОМА.

«Дорога щастя» від Євгенії Харгрі

Художниця Євгенія Харгрі — творець лаконічних і водночас динамічних картин, виконаних в авторській техніці. Першу художню освіту здобула у Гадячі на Полтавщині. Продовжила навчання у Києві.

Мисткиня працює в різних жанрах, створюючи за допомогою олійних і акрилових фарб, сепії, вугілля, пастелі й чорнил різноманітні тематично-сюжетні композиції унікальні мистецькі твори, аналогів яким немає у світі.

У своїй творчості вона поєднує реалізм, імпресіонізм, футуризм з основними жанрами академічного рисунка та живопису: пейзажами, портретами та натюрмортами.

Картини Євгенії несуть у собі заряд сильних контрастних емоцій, налаштовують до роздумів про час, його швидкоплинність та незворотність, про те, що може нам принести майбутнє і як ми ним скористаємося.

Її твори стали окрасою приватних колекцій в Іспанії, Німеччині, США, Росії, Англії, Україні, Нідерландах.

Художниця вже п’ятнадцять років активно займається педагогічною практикою. У вересні 2015 року в місті Ірпінь, що на Київщині, разом із чоловіком створили Художню школу академічного рисунка і живопису “Irpen Art School”. Через два роки ця школа отримала статус Арт-центру Ірпеня і Приірпіння.

Вихованці “Irpen Art School” беруть участь у художніх виставках, конкурсах, олімпіадах, арт-вернісажах, міжнародних арт-фестивалях, художніх пленерах.

Протягом останніх кількох років художниця разом з однодумцями заснувала мистецькі проекти “Ірпінь мовою графіки” та “Перший штрих”, благодійний аукціон “Мистецтво жити разом”, арт-вернісаж юних митців “Книжкова ілюстрація”, низку художніх пленерів “Творча доба”. Цей список можна доповнити різноманітними арт-перформансами, семінарами, які вона проводить в Україні і за кордоном.

Новою сходинкою у творчому зростанні Євгенії Харгрі стала виставка “Дорогою щастя” у столичному Музеї гетьманства. На ній художниця представила 61 живописну та графічну роботи, створені нею протягом останніх п’яти років.

— Те, що Євгенія представила тут, дуже цікаво, — впевнений заслужений художник України, куратор виставки Анатолій Марчук. — Вона тут показує себе і як графік, і як живописець. Отже, перебуває у творчому пошуку.

— Що таке персональна виставка? — розмірковує заслужений художник України Петро Зикунов. — Це місце, де художник розкриває свою душу. А в Євгенії світла і чиста душа. У неї вдалі композиційні й кольорові рішення, мисткиня показує стан природи і власні переживання. Тут представлено не випадково зроблені роботи, а все творчо скомпоновано.

Сама Євгенія зізналася, що найпершим критиком її творів та натхненником є чоловік, директор “Irpen Art School” Юрій Голубенко. А своїми успіхами художниця завдячує насамперед батькам. Також дуже вдячна Анатолію Марчуку, який доклав чимало зусиль, аби виставка відбулася.

Відвідувачі зауважують картини “Плесо”, “Маєток в Ірпені”, “Ланцюговий міст Сечені. Будапешт. Угорщина”, “Рибацький бастіон. Будапешт. Угорщина”, що входять до проекту “Мандруючи світом”. Власний стиль художниця називає “Харгріанство”. Особливо яскраво він переданий у представлених на виставці роботах “Портрет Душі”, “Птаха щастя”, “Портрет Характеру”. До проекту Юрія Голубенка “Вечірній рисунок” художниця створила “Портрет Юрія Косіна” — українського фотографа, режисера, викладача; “Портрет Володимира Коскіна” — члена НСХУ, “Портрет Андрія Гаєва” — дизайнера, громадського діяча. Поруч авторська серія “Ірпінь мовою графіки”, серед робіт цієї добірки — “Дорогою додому”, “Закохані”, “Переглядаючі вечірню пресу”, “Зимова казка”, “В передчутті весни”.

Під час виставки Євгенія Харгрі провела екскурсію для вихованців Гадяцького коледжу культури і мистецтв ім. Івана Котляревського, в якому колись навчалася сама.

Сторінку підготував
Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото автора

Мавка на вербі

У Національному академічному драматичному театрі ім. Івана Франка Сергій Маслобойщиков поставив виставу “VERBA” за мотивами драми-феєрії Лесі Українки “Лісова пісня”.

Вистава “Верба” — це оригінальне авторське прочитання хрестоматійної драми Лесі Українки “Лісова пісня” від відомого українського кіно- і театрального режисера, одного з найкращих сучасних театральних художників Сергія Маслобойщикова.

Оригінальність прочитання полягає в наближенні глибинних філософських категорій Лесі Українки до сьогоднішнього глядача. Через неординарність сценічного відтворення, яскравість театрального образу режисер-постановник нагадує нам про вічні поняття Краси самого Життя, Любові як життєдайної сили, яка спроможна не лише оновлюватися сама, а й робити світ досконалішим, чистішим. Це вистава про кохання, яке дарує Бог. Господь дарує його Лукашу, але той не спроможний оцінити всю високість й сакральність Божого благословення. Зрадивши Мавку, він зрадив себе.

“Verba” латиною означає: “слова”, “мова”, “текст”, “слова пісні”, “рукопис”, “оклик”... фонетично це збігається з українським словом “верба”. Верба-дерево — це місце, де живе Мавка. Мавка виходить з верби на початку п’єси та у вербу повертається. А Verba — слова — місце, де живе сама Леся Українка та її поетичний спадок. “В серці знайшла я теє *слово* чарівне, що й озвірілих в люди повертає...” — каже Мавка. Здається, що фонетична гра була спланована самою авторкою “Лісової пісні” — цього складного багатошарового твору.

Драматична історія кохання Мавки та Лукаша заводить нас у таємничі лаштунки, де зароджуються стихії незрозумілого всесвіту, де *оклик* справжнього здобувається ціною власного життя.

Режисер вистави Сергій Маслобойщиков не лише розробив художнє вирішення сценічного простору, а й запропонував власну сценічну редакцію одного з найвизначніших текстів української літератури.

За цим митцем вже давно утвердилася слава “універсального” художника. Його творчість охоплює широкий спектр мистецьких зацікавлень — авторське ігрове кіно та кінодокументалістика, книжкова графіка, плакат, живопис, театральна режисура, сценографія, дизайн театральних костюмів. В кінодоробку — картини, відзначені міжнародними нагородами. На терені театру — помітні постановки (й не лише в Україні), чотири премії “Київська пектораль” за кращу сценографію (зокрема й нагорода за виставу “Буря” на сцені франківців), Міжнародна театральна премія в галузі сценографії імені Федора Нірода, Золота медаль Національної академії мистецтв України в галузі театру.

До участі у виставі режисер запросив і знаних виконавців — народних артистів України Василя Башу і Олексія Петухова, заслужену артистку Анжеліку Савченко, і тих, хто лише починає служити Мельпомені — Христину Федорак, Олександра Бегму та Івана Шарана.

Декорація, з одного боку, нагадує невеликий деревообробний комбінат — те, на що людина перетворила природу, а з іншого — це лабіринт, в якому заблукали герої вистави.

Ті, хто звик до хрестоматійного прочитання “Лісової пісні”, можливо, і не сприймуть нової постановки, але ті, кому до вподоби творчий пошук знайдуть тут для себе багато нового і цікавого.

Весняний настрій від Ольги Нагорної

Кращі оперні партії прозвучали під час ювілейного концерту народної артистки України, лауреата Шевченківської премії Ольги Нагорної, що відбувся у Колонній залі імені Миколи Лисенка Національної філармонії України. До участі у концерті пані Ольга запросила своїх колег із Національної опери України. А музичний супровід здійснив Національний заслужений академічний симфонічний оркестр України (художній керівник і головний диригент — народний артист України, лауреат Національної премії ім. Т. Шевченка Володимир Сіренко).

Ольга Нагорна — дипломант міжнародних конкурсів оперних співаків в Італії (1997, Рим) та Сербії (1998, Белград), лауреат Міжнародного конкурсу оперних співаків ім. С. Крушельницької (Львів, 2003, І премія).

Закінчила Київську державну консерваторію ім. П. І. Чайковського (1994, клас професора Є. С. Мірошниченко). Того ж року стажувалася у м. Сієна (Італія). З 1993 року — солістка Національної опери України.

Співала на оперних сценах Єгипту (1995, Каїр), Англії (2001, Лондон, Royal Festival Hall), брала участь у Міжнародному оперному фестивалі в Единбурзі (2001, Шотландія). Співала партію Джільди під час прямої трансляції опери “Ріголетто” на радіо BBC (1998), виступала перед шведською королівською родиною (1999, Стокгольм) під час Днів культури України у Швеції, мала сольний концерт з Національною заслуженою капелою бандуристів України ім. Г. Майбороди на сцені Національного палацу мистецтв “Україна”.

У складі столичної опери гастролювала у Швейцарії, Німеччині, Данії, Бельгії, Голландії, Португалії, Англії, Шотландії, Італії, Словаччині, Єгипті, Швеції, Росії, Азербайджані, Японії, на Кіпрі...

Розпочався ювілейний вечір концертним вальсом А. Візетті “Діва”. Ліричні мотиви були відчутні в арії Луїзи з однойменної опери Г. Шарпатьє. Романтичний настрій створило аріозо Іоланти з опери П. Чайковського “Іоланта”, урочисто звучала каватина Норми з однойменної опери В. Белліні. Подорож у світ музичної класики продовжили арія Джульєтти з опери Ш. Гуно “Ромео і Джульєтта” та Джудітт з однойменної оперети Ф. Легара. Національний заслужений симфонічний заслужений академічний симфонічний оркестр України виконав увертюру до опери “Дочка полку” Г. Доніцетті, медитацію з опери “Таїс” Ж. Массне, увертюру з опери “Сицилійська вечеря” Дж. Верді та увертюру з оперети Й. Штрауса “Циганський барон”.

Разом з Ольгою Нагорною на сцені виступали народний артист України Ігор Борко, з яким вона виконала дует Віолетти і Альфреда з опери Дж. Верді “Травіата”; заслужені артисти Тетяна Пімінова (“Болеро” К. Сен-Санса) та Дмитро Кузьмін (дует Іоланти і Водемона з опери П. Чайковського “Іоланта”); лауреат міжнародних конкурсів Андрій Гонюков (дует Адіни і Дулькамара з опери Г. Доніцетті “Любовний напій”). Найгучнішими оплесками слухачі зустріли дует Одарки і Карася з опери С. Гулака-Артемовського “Запорожець за Дунаєм”, який О. Нагорній допоміг створити лауреат Шевченківської премії Сергій Магера. А завершився ювілейний творчий вечір “Застільною” (Brindisi) з опери Дж. Верді “Травіата” у виконанні всіх учасників концерту.

Інтерв’ю з Ольгою Нагорною читайте у найближчих числах “СП”.

Стільки балетних зірок не бачила жодна сцена

Набирає обертів 16-й фестиваль “Французька весна”. Цього року вперше Національна опера України стане місцем, де український глядач зможе познайомитися з цілим сузір’ям артистів балету Паризької національної опери. 14 квітня французькі виконавці разом з українськими колегами подарують київським глядачам ексклюзивний Гала-концерт “Вечір франко-українського балету”.

Ідея показу на одній сцені двох балетних шкіл виникла ще під час гастролей балетної трупи Національної опери України у Парижі. А ініціатором спільного проекту виступила громадська організація “Культурний Вектор” на чолі з Богданом Вовканичем.

— Впевнений, що такої кількості балетних зірок ще не бачила жодна сцена, — зазначив пан Богдан.

До реалізації проекту долучився Франсуа Алю — прем’єр Паризької національної опери, який, на думку французької преси, вирізняється надзвичайною технікою, яскравою індивідуальністю, а його танець порівнюють з торнадо. Також запрошено молодих і досвідчених артистів, які здатні повною мірою передати ауру сьогоднішнього французького театру: Леонору Болак (статус “етуаль” (зірка) з 2016 року, після спектаклю “Лебедине озеро” у постановці Рудольфа Нурієва), Поля Марка, Лідію Варею, Франческо Мора, Селію Друї.

Програма Гала-концерту має бути надзвичайно різноманітною, оскільки виконавці з обох країн демонструватимуть фрагменти класичних і сучасних постановок. Французи готують фрагменти з “Лебединого озера”, “Жизелі”, “Сильфіди” і сучасні хореографії таких постановників, як Вільям Форсайт.

Франсуа Алю з добре знаною в Україні балериною Катериною Ханюковою (English National Ballet) виконають сцени з “Дон Кіхота” і “Корсара”.

Українська трупа представить: па-де-де з 3-го акту “Сплячої красуні” (Анастасія Шевченко — Денис Недак); па-де-де “Діана і Актеон” з балету “Есмеральда” (Станіслав Ольшанський — Юлія Москаленко), а також велику сцену з балету “Цезар” (Тетяна Льозова — Микита Сухоруков), включену до програми на прохання французької сторони.

— Зазвичай до участі в програмі запрошують одну-дві зірки, — зазначила Аніко Рехіашвілі, художній керівник балетної трупи театру, — але коли до нас їде такий “зоряний” ешелон, це набагато цікавіше. Відбувається своєрідних змагання двох шкіл, зароджуються хороші перспективи співпраці двох театрів. І ми, безумовно, зацікавлені в тому, щоб цей проект розвивався, аби ми могли частіше запрошувати французьких колег до України, гастролювати у Франції і, можливо, в майбутньому поставити спільний балетний спектакль, який побачать глядачі обох країн.

Фото надані Національною оперою України

Сторінку підготував
Едуард ОВЧАРЕНКО